

Ertekezések a nyelv- és széptudományok köréből.

I. k. I. *Tel'fy*: Solon adótörvényéről. 20 f. — II. *Tel'fy*: Adalékok az attikai törvénykönyvhöz. 20 f. — III. *Tarkányi*: A legújabb magyar Szentírásról. 40 f. — IV. *Szász K.*: A Nibelungének keletkezéséről és gyanítható szerzőjéről. 20 f. — V. *Toldy F.*: Tudománybeli hátramaradásunk okai, s ezek tekintetéből Akadémiánk feladása. 20 f. — VI. *Vámbery*: A keleti török nyelvről. 20 f. — VII. *Imre S.*: Geleji Katona István főleg mint nyelvész. 60 f. — VIII. *Bartalus*: A magyar egyházak szertartásos énekei a XVI. és XVII. században. Hangjegyekkel. 1 K 20 f. — IX. *Toldy*: Adalékok a régebbi magyar irodalom történetéhez. 1 K 20 f. — X. *Brassai*: A magyar hővitett mondat. 40 f. — XI. *Bartalus I.*: A felsőaustriai kolostoroknak Magyarországot illető kézíratai- és nyomtatványairól. 40 f. (1867—1869.)

II. k. I. *Mátray G.*: A Konstantinápolyból legújabbban érkezett négy Corvin-codexről. 20 f. — II. *Szász K.*: A tragikai felfogásról. 40 f. — III. *Joannovics*: Adalékok a magyar szóalkotás kérdéséhez. 40 f. — IV. *Finály*: Adalékok a magyar rokonértelmű szók értelmezéséhez. 40 f. — V. *Tel'fy*: Solomos Dénes költeményei és a hétszigeti görög népszev. 40 f. — VI. *Zichy A.*: Q. Horatius satirái. 40 f. — VII. *Toldy*: Újabb adalékok a régebbi magyar irodalom történetéhez. 80 f. — VIII. *Gr. Kuun G.*: A sémi magánhangzókról és megjelölésük módjairól. 40 f. — IX. *Szilágyi*: Magyar szófejtégetések. 20 f. — X. *Szénassy S.*: A latin nyelv és dialektusai. 60 f. — XI. *Szilágyi Aron*: A defferekéről. 40 f. — XII. *Szovényi J.*: Emlékbeszéd Arvay Gergely felett. 20 f. (1869—1873.)

III. k. I. *Brassai*: Commentator commentatus, Tarlózatok Horatius satiráinak magyarázói után. 80 f. — II. *Szabó K.*: Apáczai Cséri János Barcsai Akos fejedelemben benyújtott terve a magyar hazában felállítandó első tudományos egyetem ügyében. 20 f. — III. *Szabó T.*: Emlékbeszéd Bitnitz Lajos felett. 20 f. — IV. *Vadnai*: Az első magyar társadalmi regény. 40 f. — V. *Finály*: Emlékbeszéd Engel József felett. 20 f. — VI. *Barna F.*: A finn költészetéről, tekintettel a magyar ősköltészetre. 80 f. — VII. *Riedl Sz.*: Emlékbeszéd Schleicher Agost, külső l. tag felett. 20 f. — VIII. *Dr. Goldziher I.*: A nemzetiségi kérdés az araboknál. 60 f. — IX. *Riedl Sz.*: Emlékbeszéd Grimm Jakab felett. 20 f. — X. *Gr. Kuun G.*: Adalékok Krim történetéhez. 40 f. — XI. *Riedl Sz.*: Van-e elfogadható alapja az ik-es igék külön ragozásának. 40 f. (1872—1873.)

IV. k. I. *Brassai*: Paraleipomena kai diorthomena. A mit nem mondtak s a mit rosszul mondtak a commentatorok Virgilius Aeneise II-ik könyvére különös tekintettel a magyarra. 80 f. — II. *Bálint G.*: Jelentése Oroszország- és Ansiában tett utazásáról és nyelvészeti tanulmányairól. 40 f. — III. *Bartai A.*: A classica philologia és az összehasonlító árja nyelvtudománynak művelése hazánkban. 80 f. — IV. *Barna F.*: A határozott és határozatlan mondatról. 40 f. — V. *Dr. Goldziher I.*: Jelentés a m. t. Akadémia könyvtára számára keletre hozott könyvekről, tekintettel a nyomdai viszonyokra keleten. 40 f. — VI. *Hunfalvy P.*: Jelentések: i. Az orientalistáknak Londonban tartott nemzetközi gyűléséről. — ii. *Budenz J.*: A németországi philologok és tanfőnök 1874-ben Innsbruckban tartott gyűléséről. 30 f. — VII. *Fogarasi J.*: Az új szókrol. 30 f. — VIII. *Toldy F.*: Az új magyar orthologia. 30 f. — IX. *Barna F.*: Az ik-es igékről. 30 f. — X. *Szarvas G.*: A nyelvújításról. 30 f. (1873—1875.) — V. k. I. *Barna F.*: Nyelvészkező hajlamok a magyar népnél. 50 f. — II. *Brassai S.*: A neo- és paleologia ügyében. 60 f. — III. *Barna F.*: A hangsulyról a magyar nyelvben. 60 f. — IV. *Ballagi M.*: Brassai és a nyelvújítás. 30 f. — V. *Szász K.*: Emlékbeszéd Kriza János l. t. felett. 50 f. — VI. *Bartalus I.*: Művészet és nemzetiség. 40 f. — VII. *Tel'fy I.*: Aeschylus. 1 K 60 f. — VIII. *Barna F.*: A mutató névmás hibás használata. 20 f. — IX. *Imre S.*: Nyelvtörténelmi tanulságok a nyelvújításra nézve. 1 K 20 f. — X. *Arany L.*: Bércey Károly emlékezete. (1875—1876.) — VI. k. I. *Mayr A.*: A lágy aspiraták kiejtéséről a zendben. 20 f. — II. *Bálint G.*: A mandsuk szertartásos könyve. 20 f. — III. *Dr. Barna I.*: A rómaiak satirájáról és satiráiról. 40 f. — IV. *Dr. Goldziher I.*: A spanyolországi arabok helye az iszlám fejlődése történetében. összehasonlítva a keleti arabokéval. 1 K. — V. *Szász K.*: Emlékbeszéd Jakab István l. t. felett. 20 f. — VI. Adalékok a m. t. Akadémia megalapítása történetéhez. i. *Szilágyi I.* ii. *Vassary K.* iii. *Révész I.* 1 K 20 f. — VII. *Bartalus*: Emlékbeszéd Mátray Gábor l. t. felett. 20 f. — VIII. *Barna*: A mordvaiak történelmi viszonyosságai. 40 f. — IX. *Tel'fy*: Eranos. 40 f. — X. *Joannovics*: Az ik-es igékről. 80 f. (1876.) — VII. k. I. *Barna F.*: Egy szavazat a nyelvújítás ügyében. 1 K. — II. *Budenz J.*: Podhorszky Lajos magyar-sinai nyelvhasználtása. 20 f. — III. *Zichy A.*: Lessing. 40 f. — IV. *Barna F.*: Kapcsolat a magyar és szuomi

DSELÁL ED-DÎN RÛMÎ

NÉGYSOROS VERSEI

SZÉKFOGLALÓ

KÉGL SÁNDOR

I. TAGTÖL.

(Feltovasta a M. Tud. Akadémia 1906. december 3-i ülésén.)

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

1907.

Dselál ed-Din Rûmi négysoros versei.

A négysoros vers a *rubá'î* — mondhatni — nemzeti vers-neme a perzsáknak.¹⁾ Már a perzsa irodalom őskorában előszerezettél művelték ezt a rövid, velős gondolatok kifejezésére rendkívül alkalmas formát.²⁾

A mesznevi-vel együtt ez az iráni költők kedvenc metruma. Rövidsége nem engedi meg a keleties terjengést. Négy sorban lehetetlen a retorikának szabad folyást engedni. Az író kénytelen lapidaris stílusra törekedni. Itt nyilatkozik meg a perzsáknak velők született hajlama az epigrammaszerű rövid szellemes ötletekre.

Európai olvasónak ez a perzsa költészet legélvezhetőbb versneme. A ghazelek és kaszidék túlvirágos hasonlatokkal terhes irálya, mely nem egyszer teszi erős próbára az olvasó türelmét, nem igen felel meg a nyugoti izlésnek.

Igen találóan mondja ezért a jeles francia iranista, Darmsteter, hogy a négysoros vers egy igazi költő kezében a leghatásosabb neme a perzsa költészetnek (*Manié par un vrai poète, c'est le genre le plus puissant de la poésie persane. — Les origines de la poésie persane. Paris 1887.*).

A mi a négysoros vers alakját illeti, az nagy szabadságot enged a költőnek.

¹⁾ «Das Rubá'î (Der Vierzeiler) war dann eine völlig originelle persische Neuschöpfung. Seine natürliche Begabung für Epigramme und gedrängte Aperçus hat den Perser diese höchst charakteristische Form finden lassen.» Horn Pál, *Die neupersische Litteratur. Die Kultur der Gegenwart. Teil I. VII.* (Berlin 1906.) 244. l.

²⁾ Ethé, *Firdusi als Lyriker* (München 1872.) 302—3. l.

Rendszeren a két első sor és a negyedik rimel egymással, a harmadik pedig rímtelen. A rubá'i rimelése tehát $\alpha\alpha\beta\alpha$.¹⁾

Ez a rendes négysoros forma, mely legtöbbször előfordul. Néha mind a négy sor rimes, ez az úgynevezett ének-négysoros, a *rubá'ji teráneh*.²⁾ Ez többnyire kissé monoton.³⁾

Leghatásosabb, mint azt a dán Christensen szépen kifejti 'Omer Khejjámról írt kitérő monographiájában, az eredeti *rubá'í* alak, melyben csak az 1., 2. és 4-ik sor rimel.⁴⁾

Vegyünk elő egy négysoros verset, mely a legszokásosabb alakba van öntve. Mihelyt az első két sort elolvastuk, tisztában vagyunk a mérték, rim és tárgy felől. Aztán jön a rímnélküli harmadik vers, mely úgyszólván felfüggeszti az eszmemenetet és ugyanakkor átmenetet képez a végső sorhoz. Ez bevégezi a gondolat kifejtését vagy összegezi az előbb elmondottakat rövid, velős modorban, mely annál jobban meglep, mert itt újra felbukkan a várt rim.

Versmértéke a négysorosnak rendkívül változatos. Huszon-négy különféle változata van, mindannyi a *hazads* metrumra vezethető vissza. Ez a körülmény Garcin de Tassy szerint igen megnehezíti a kis költemény helyes skandalálásának megtalálását.⁵⁾ Eredetileg a *Rubá'í* talán nem egyéb rövidített gbazelnél.

1) Men bendeh-i 'aszim rizá-ji tú kudsászt
Tárik dilem nür u szefá-ji tú kudsászt
Márá tú bihist eger bejá'ot bakhsi
In muzd buved lutf u 'atá-jitú kudsászt.

The Quatrains of 'Omar Khayyám ed. Whinfield (London 1883.) 65. l.

2) Rückert, *Grammatik, Poetik und Rhetorik der Perser*. Neu hrsg. v. Pertsch (Gotha 1874.) 65. l.

3) Kháhi kih beh szúfigeri ez kh'od birehi
Bájed kih hevá u hevesz ez szer binhi.
Ván esiz kih dári boh kef ez kef bidíhi
Szod zekhum-i belá khúri vez dsá nedsihi.

Abdurrahmán Dsámí. La Roseiraie du Savoir II. Golzar-e má'réfát 163 l. 370. sz.

4) Mest virkingsfuld er den oprindelige Rubá'í form hvor kun Linije 1, 2 og 4 rimer. *Omer Khajjám's Rubá'ijat* (Kopenhága 1906.) 108 l.

5) Ce qu'offre de particulier ce petit poème relativement à la prosodie, c'est qu'il est écrit sur des mètres très irréguliers, quoique dérivés

Ide látszik mutatni az a jelenség, hogy egy dialektusban író perzsa költő, Bába Táhir 'Urjáni négysoros versei nem a szokásos rubá'í metrumban, hanem az alapul szolgáló *hazads* versmértékben vannak írva.¹⁾

Rubá'ji metrum feltalálásának dicsősége talán a perzsa költészet Homerjét, a vak Rádégit illetné.

Egy Browne által felhasznált, még kéziratban levő perzsa verstan szerzője szerint «Rúdegi vagy egy másik régi perzsa költő találta ki a *hazads* versmérték *akhrab* és *akhram* nevű változataiból a négysoros metrumot». Ezért, úgymond Browne, joggal tekinthető a négysoros vers a legrégebb specialisan perzsa versnemnek.²⁾ Legio a jeles *rubá'í*-költők száma. Már Anszári, a heráti öreg, mint őt tisztelői elnevezni szokták,³⁾ és az első nagy perzsa mystikus költő, Abú Sze'id igazi kis műremekeket alkottak ebben a formában.⁴⁾

Érdekes, hogy nyugaton egyikök sem nyerte el még az őket joggal megillető helyet. Mig a cynikus csillagász-költő, 'Omer Khejjám versei mindenütt ismeretesek és jóformán minden nyelvre le vannak már fordítva, addig a szakemberek szűk körén kívül alig vetett ügyet valaki a nálánál sokkal jelesebb Abú Sze'id-ra.⁵⁾ Pedig igazat adhatunk Hoszejn Azád-nak, ki imént

néanmoins du mètre hazaj, ce qui rend la scansion difficile à trouver. *Rhétorique et prosodie des langues de l'orient musulman* II. ed. (Paris 1873.) 339. l.

1) — — — | — — — | — — —
Kusimün ar bezári ez kih terszi
Biráni ar bekh'ári ez kih terszi
Mu váin nimeh dil ez kosz neterszem.
Du 'álem dil toh dári ez kih terszi.

The Lament of Bába Táhir The persian text ed. by E. Heron Allen and rendered into English verse by F. Curtis Brenton (London 1902.) 25. l. 7. sz.

2) The quatrain then, may safely be regarded as the most ancient essentially Persian verse form. *A Literary History of Persia. From the earliest times until Firdawsi* (London 1902.) 473. l.

3) *Vosztocnyja Zamjetki* (Szent-Pétervár 1895.) *Zsuhovszkij Pjeszni kheratshhago sztarca* 79. l. Kégl, *Anszári a heráti öreg*. Egyetemes Philologiai Közöny 1902.

4) Ethé, *Die Rubá'is des Abu Sa'id bin Abulchair* (München 1875—8.)

5) Pizzi ellenkező véleményyt táplál. Szerinte nem mondhatni, hogy

megjelent művében azt az állítást koezkáztatja meg, hogy Abú Sze'íd ötven négysorosáért szívesen odaadná és még nyerne is az üzletben, 'Omer Khejjám egész költői készletét.')

A jelenség oka az, hogy a nagy vallásos költőnek még nem akadt Fitz Gerald vagy Rückertje. Ethé fordítása, mely a bajor akadémia értekezéseinek során látott napvilágot, philologiai és nem műfordítás. Pedig a szöveghez hű ilyen tolmácsolás, még ha legjobban sikerült is, fogalmat sem igen adhat az eredeti költői szépségeiről. Erre csak egy jeles műfordító képes.

Igazán kár, hogy oly kevesen foglalkoztak eddig Abú Sze'íddel!

Költeményei közül csak 92-öt adott ki Ethé német fordítással, ez alig teheti ki felét Abú Sze'íd összes műveinek. Sprenger²⁾ szerint ugyanis egyik kézirat vagy 250 négysoros verset tartalmaz és ez sem teljes (*these of course are not all the Rubá'ys of this poet*).

Abú Sze'íd-nek tehát még nincs kritikai szövegkiadása. Zsukovszkij, a kiváló orosz perzsa philologus által újabb időben közzétett két perzsa szöveg becses adatokkal szolgál ugyan a mystikus költő életrajzához és a dervisek életmódjának ismeretéhez, de csak a sok anekdota közé beszúrt idézeteket ad a költő divánjából.³⁾

Abú Sze'íd versei, bár van bennök erő és lendület, valami kifogástalanok lennének: néha homályosak és bizonytalanok. Omer Khejjám éles, tiszta, átlátszó expositioját, mely egy tekintetre felfoghatóvá teszi gondolatait, hiába keressük nála. (*Quanto poi all' arte sua di poeta non diremo che essa fosse sovrana.*) *Storia della poesia persiana* (Turin 1894.) I. köt. 211. l.

¹⁾ Je me permettrais d'ajouter dût eût avec m'attirer la réprobation unanime des membres du Khéyyám Club de Londres, que je donnerais volontiers, et je gagnerais au marché, pour cinquante quatrains d'Abou Saïd, tout le bagage poétique de l'algébriste de Nichapour. *La Roseaie du Savoir* (Paris 1906.) Introd. VIII.

²⁾ *A Catalogue of the Arabic, Persian and Hindostany manuscripts of the libraries of the King of Oudh* (Kalkutta 1854.) I. 308. l.

³⁾ Ono prodsztavljalo bogatjejsij material ne toliko dlja klarakterisztiki nazavannago «sztareza» no i dlja jarkeoj kartiny zsitija bytija dervisej voobsese. *Tajny itinenija sz Bogom v pod'jalih Abu Szajda* (Szent-Pétervár 1899.). *Predivotie Zsizni i Rjessi Sztareza Abu Szajda* (u. ot 1899.) 2. l.

Dselál ed-Din Rúmi, kit méltán neveztek el a mystikus költők fejedelmének, ezen a téren is remekelt. Négysorosait bizvást állíthatjuk Abú Sze'íd híres versei mellé. Igazán meglepő a *mesznevi* írójának termékenysége!

A nagyterjedelmű, elejétől végéig érdekfeszítő, helylyelközzel utólréhetetlenül szép vallásos költeménye *mesznevi ma'nevi* mellett, melyet a szufik perzsa Koránnak díszes nevével szoktak kitüntetni, egy igazi verstengert produkált. Költeményeinek se szere, se száma. Minden egyes kézírata újabb meg újabb versével ismertet meg. Természetesen lehetnek és kétségkívül vannak is ott későbbi, nem tőle származó versbetoldások.¹⁾ De legtöbb verse magán viseli a nagy szufi költő szellemének félreismerhetetlen bélyegét.

Egy Sprenger által ismertett pompás kiállítású indiai kéziratban a ghazelek 1200 folio lapot töltenek be 37 sorral egy lapon. A *terdsi' bend* költemények ugyanitt 49-et.²⁾ Ehhez jön még ott vagy 4000 *rubá'í*. Ennek a kéziratnak valamelyik másolata alapján készülhetett, mert éppúgy kezdődik és oly terjedelmű, mint a Sprenger-féle kézirat, egy birtokomban levő könyomatú kiadása Rúmi összes lírai műveinek «*Kulliját-i Semsz Tebríz*» (Lucknow 1302), hol a ghazelek 993, a *terdsi' bendek* pedig 39 folio lapot foglalnak el. Ez a kiadás azonban nem teljes, mert hiányzanak belőle a négysoros versek. Micsoda termékenység! Rúmi versei, bár mind vallásos tartalmúak, éppen nem egyhangúak.

Óriási képzelő tehetsége remek külső alakba tudta kifejezesíteni a fenséges pantheista tanokat. Főjellemvonásuk a külső gyász mezébe burkolt benső lángoló hitbuzgóság, az áhitat

¹⁾ Gyakran megesik, hogy egyes más költők tollából eredő költeményeket a nagy Mevláná Rúminak tulajdonítanak a másolók. Így akadémiaiánk keleti kéziratái között van egy perzsa *mesznevi*, Gulsen-i Taúhíd, mely bár Sáhidi műve, Rúmi szerzőségével ékeskedik a címlapon. Ilyen többek közt még a párisi nemzeti könyvtár 143. sz. kézírata, melynek igazi szerzője, mint azt kimutatnunk sikerült, Ahmed Rúmi. *Zeitschrift der D. M. G. LX.* (Lipese 1906.) 590. l.

²⁾ *A Catalogue of the Arabic, Persian and Hindostany manuscripts* (Kalkutta 1854.) I. 497. l. 375. sz.

gyönyöre, melynek tüzét a költő által feltalált dervis körtáncz, a *Szemá'* szítja, növeli.

Jelentőségteljes symboluma ez éppúgy a sphaerák körforgásának, mint az isteni imádatától megittasult, a legfőbb lénynyel egybeolvadni vágyó emberi lélek keringésének. A táncz rhythmikus elemei felelték egész valóját. Feltüzelték phantasiáját. Lelkesült vágya sarkalta az isteni egységet, az egyedül igazán létezőt egész főforrásáig kikutatni.

Így termett a gondolatteljes ghazelek és négysorosok egész özöne. Gazdag virágos kertje a mélységes, érzelmes lírának. Azt el kell ismerni, hogy Rűminál nincsen meg a szín, az árnyalat káprázatos gazdagsága, az örökös változatosság tavaszias, illatos frissesége, mely Háfiz költészetét jellemzi, a mely felváltva hol bús, hol vig, istenkáromló és ájtatos, gúnyos és komoly.

Szépen szól Rűmi lantja is, de ő néha szeret egy húron játszani, mikor őt kizárólag egy eszme, egy érzelem uralja. Humor iránt éppen nincs érzéke. Allegóriáiban nem egyszer elveszti lába alól a talajt, nem látja meg a határvonalat, mely a magasztost a nevetségéstől, a póriástól elválasztja.

Néhol a forma is banyag. De azért Rűmi minden hibája mellett a gondolat kifejezés nagyszerűségében méltán versenyez a költő-óriásokkal. Könnyedén megüt itt-ott egy-egy isteni szép hangot. A látomány világosan áll lelki szemei előtt s ő tisztán adja vissza, a mit lát.

Szenvedélyes ihletének hullámai az egekig csapkodnak. Verseiben lüktet a szenvedély, hevé elragad. Mesterkéletlen, de választékos a nyelvezete. Gyönyörű hasonlatokat találunk nála, sorokat, melyekben meglep képzeletének eredetisége.

Mint vallásos költő, nagyon is komolyan vette hivatását, hogysen apró hibákra és következetlenségekre ügyet vetett volna. A szufi-tanokat igyekezett a költő minden bájjal felruházni, mit csak lángesze sugalt neki. Ez a törekvés nyomot is hagyott költeményein.

De az ihlet magasztosabb perceiben ékesszólásának áradata elsöpör minden nehézséget és égi harmoniában olvad össze az egész.

Reá nézve is áll, mit az angol költőről, Shelleyről mondanak: ez nem a pantheista tanok mezébe burkolt költészet, hanem

lelkesült meggyőződés, mely vallást teremt az eszméből. Hogy ilyen kiváló óriási tehetségű költő nem lett Európában népszerű, annak legfőbb oka, hogy nem talált ez ideig jó fordítóra. Hammer, a sokat ócsárolt bécsi orientalista volt az első, ki Rűmi költeményeit először méltatta. Mintegy hetven darabját adta német fordításban.¹⁾

Ezek azonban nem keltettek már pongyola irányuknál fogva sem nagyobb figyelmet. Így Goethe, ki a keleti befolyást a német költészetre inaugurálta, még egészen Háfiz befolyása alatt írta a *Westöstlicher Divant*.

Hammer Háfiz-fordítása volt tudvalevőleg a nagy költő főforrása. Hammer után Rückert, a nagy műfordító volt az első, ki felismerte Dselál ed-Din Rűmi jelentőségét, az 1821-ben megjelent *Taschenbuch für Damen*ben már több ghazelét közölt német versfordításban.

Ezek azonban, fájdalom, nem az eredeti szövegből, hanem Hammer fordításai alapján készültek.

Könnyen érthetőleg az ilyen fordítás utáni tolmácsolás bizony édeskeveset őrizhetett meg az eredeti szépségéből. Az összes ghazelek közül, mint azt Remy²⁾ kimutatta, csak valami 28 az ilyen másodkézből vett fordítás. A többi Rűmi modorában írt eredeti költeménye Rückertnek. 1838-ban Rosenzweig próbálkozott meg Rűmi lírai költeményeinek átültetésével. 75 költeményét fordította le német versekben. Könnyen folyó, sok helyen Rückertre emlékeztető versfordítása nem éppen hibátlan.³⁾

Más költői fordítása tudunkkal nincs Rűmi divánjának.

Angol nyelven R. Nicholson 1898-ban 48 darabját adta ki az eredeti szöveggel együtt hű prózai fordításban.⁴⁾ A tudomány mai színvonalán álló műve pompás jegyzeteivel kitűnő bevezető

¹⁾ *Geschichte der schönen Redekünste Persiens mit einer Blüthenlese aus Zweyhundert persischen Dichtern* (Bécs 1818.) 173—195. l.

²⁾ As matter of fact only twenty eight — less than one half of the Gazelen, — can be identified with originals in Hammer's book. *The influence of India and Persia on the poetry of Germany* (New-York 1901.) 39. l.

³⁾ *Auswahl aus den Diwanen des grössten mystischen Dichters Persiens Mevlana Dschelaleddin Rumis* (Bécs 1838.).

⁴⁾ *Selected poems from the Divani Shams Tabriz edited and translated* (Cambridge 1898.).

tésül szolgál a nagy szufi-költő lírai költészetébe. Dselál ed-Din Rumi száz meg száz ghazeljéből tehát valami 150 van valamely európai nyelvre lefordítva. Biz ez elenyészően csekély szám!

A nagy költőhöz méltó műfordításuk pedig teljesen hiányzik. Még több joggal mondhatjuk ezt négysorosairól. Hoszejn Azad a perzsa mystikus *rubá'i* költőkből közzétett szemelvényei során nyolcz négysoros versét fordította le francia prózára.¹⁾

Más európai fordítása tudunkkal nem jelent meg Rumi négysorosainak. Jelen tanulmányhoz főforrásul szolgált Dselál ed-Din *rubá'í*ainak 1894-ben a konstantinápolyi perzsa hírlap, Akhter kiadásában megjelent szövege, mely 400 lapon valószínűleg a négysorosok eddigi legteljesebb kiadása.²⁾

Jó hasznát vettük még Riza Kuli Kbán által kiadott Szemelvényeknek Rumi divánjából, mely több olyan négysorost tartalmaz, melyek nincsenek meg a konstantinápolyi kiadásban.³⁾

Rumi négysoros versei közül néhány más költők divánjaiban is feltalálható. Ezek száma azonban nem nagy.

Távolról sincs annyi «vándorló verse», mint 'Omer Khejjám-nak, kinek vagy 500 költeménye közül százon felül más perzsa költők művei közé is fel van véve. Christensen ezt látva, azt a kissé merész állítást kockáztatja meg, hogy egyetlen verséről sem tudjuk biztosan a esillagász-költőnek, hogy valóban tőle származik-e.⁴⁾

A mi Rumit illeti, igen kevés verséhez férhet a legkisebb kétség, a legtöbb annyira elárulja írójának irmodorát.

Aránylag legtöbb ilyen versét 'Omer Khejjám és Ferid

¹⁾ *La Roseaie du Savoir. Choix de quatrains mystiques. Tirés des meilleurs auteurs persans traduit pour la première fois en français avec une introduction et des notes critiques littéraire et philosophiques* (Lejda 1906.) I. 358. l.

²⁾ *Rubá'iját i hazret Mevláná* (Stambul 1312.).

³⁾ *Semszul-Hafáik* (Tebrix 1280.) 361—376. l.

⁴⁾ Af de 500 Epigrammer, som Whinfields bokenkte Omar-Ulgave indeholder, er det foreløbbigt konstateret, at over 100 findes i andre Digteres Vaerker, og videre Undersøgelser vil sikkert kunne bringe flere af disse «Vandredigte» for Dagen. Forholdet er altsaa nu det, at vi naeppe ved et eneste Rubai i Omars Samling med Sikkerhed kan afgøre, om det virkelig stammer fra ham selv. *Muhammedanske Digtere og Taenkere* (København 1906.) 169. l.

ed-Din 'Attár neve alá sorozták. Ezekről sem igen lehet bebizonyítani, hogy nem tőle valók. Zsukovszkijé¹⁾ az érdem, hogy először kimutatta 'Omer Khejjám és Ruminál előforduló azonos költeményeket.

Némi más olvasatokkal teljesen megegyező Rumi és 'Omer Khejjám következő *rubá'í*-ja.

«Legyen az egész éven át részeg és megszegényített a szerelmes. Legyen bolond, zavart és magánkülvüli állapotú. Józsan fejjel mindenén búsulunk. Mikor legyen, a minék lennie kell,²⁾ lerészegedtünk.»

Inkább 'Omer Khejjám, mint Rumi szájába illik a következő, a konstantinápolyi kiadásban egészen elrontott alakban kiadott darab. «Mi a szerelem (sic) szerelmesei³⁾ vagyunk és más a muszulmán. Gyenge hangyák vagyunk mi és nem Salamon király. Mi nálunk te a sárga arezot és az összetört bensőt (szó szerint májat) keresd. Másutt van a selyemruhák eladóinak a bazarja.»⁴⁾

Egészen eltérő a két utolsó sor egy az érzékiséget kárhoz-

¹⁾ *Omar Khajjam i «sztranzitcujucsija» csetecrosztija. Al-Muzaffarijah Szbornik sztatje nesenikov Rosena* (Szent-Pétervár 1897.) 325. l.

²⁾ 'Asik hemeh azál meszt u ruszvá bádá
Diváneh u sűrudeh u sejdá bádá
Bá húsjárí ghuszeh-i her esiz kbürim
Csün meszt sudim her esih bádá bádá.

Konstant. kiad. 10. l. V. ö. *The Quatrains of Omar Khayyam* ed. Whinfield (London 1883.) 6. l. 8. sz. *Les Quatrains de Khéjan* trad. p. Nicolas (Paris 1867.) 6. l. 9. sz.

³⁾ Az 'ásik-'isik kifejezés különben másutt is előjön Ruminál:

Má 'ásik i 'iskim kih 'isik eszt nedsát.
Dsán csün Khizr eszt u 'isik áb-i heját.

Konstant. kiad. 74. l.

⁴⁾ Má 'ásik-i 'iskim u muszulmán diger eszt
Má már-i zeifim u Szulejmán diger eszt
Ez má rukh-i zerd u dsiger-i páreh teleb
Bázareseh-i kaszab firúsán diger eszt.

'Omer Khejjámánál Káfir-i isik áll 'ásik-'isik helyett. A harmadik sorban pedig dsiger-i páreh helyett *dsimch-i kolmek* olvasható. V. ö. Whinfield 40. l. 58. sz. Nicolas 30. l. 55. sz. Konstant. kiad. 65. l.

tató, mind a két költőhöz méltó versben. «Ha a vágy és kívánság útját járod, én tudatom azt veled, hogy pórul fogsz járni.

Ha erről leteszel, világosan meg fogod látni, hogy miért jöttél te e világra és hová fogsz majd menni.»¹⁾

A konstantinápolyi kiadásból hiányzik, de Zsukovszkij által felhasznált régi Rómi kéziratban megvan: «Azok, a kik a világ jelesei, az eget a gondolat Borakjával (Mohammed próféta esodás paripája) bejárják. A te lényeged ismeretében az éghez hasonlóan zavarodottak, lehorgasztott szédelő fejűek.»²⁾

Csekély eltéréssel feltalálható Rómi és 'Omer Khejjámnál az igénytelenséget magasztaló költemény. «Az, a kinek az ég egy fél kenyert adott, s a kinek hajlékul egy fészket juttatott: nem keres senkitől semmit, ő tőle se vár senki semmit. Mondd neki: élj boldogul, vigán, mert neki áll a világ.»³⁾

'Omer Khejjámnál is megvan az az istenség mindentudását magasztaló verse Róminak, mely Zsukovszkij szerint a szentpétervári codexben olvasható.⁴⁾ de a konstantinápolyi kiadásba nem lett felveve. «Minden titkotat tudja az az égi bölcs (t. i. Isten), a ki töviről-hegyire mindent tud. Felteszem, hogy

- ¹⁾ Ger ber szeri sehvet u hová kh'áhi reft
Ez menet kheber kih bi nevá kh'áhi reft
Ver der guzeri ez in bi bini be'oján
Kiz bohr-i esih ámedí kudsá kh'áhi reft.

'Omer Khejjámnál a harmadik és a negyedik sor:
Bibiger esih keszi u ez' kudsá ámedeh-i
Midán kih esih mikuni kudsá kh'áhi reft.

Whinfield 62. l. 91. sz. Nicolas 48. l. 89. sz. Hoszejn Azad e verset Anszárinak tulajdonítja *La Revue du Savoir* l. 241. l. 317. sz. II. Goltzár-e ma'rífét 141. l.

- ²⁾ Ánhá kih kholászeh-i dsihán isán end.
Ber evds-i felek Borák-i fikret ránend.
Der ma'rífet-i zát-i tú mánend-i felek
Szer gesteh szer nigün u szergerdánend.

Whinfield 100. l. 147. sz. Nicolas 64. l. 120. sz. Al-Muzaffarijah 350. l. 28. sz.

³⁾ Án kesz kih ez eserkih nim nání dáred. Konstant. kiad. 89. l. Whinfield 114. l. 168. sz. Nicolas 76. l. 146. sz.

⁴⁾ Csítajetszja v divanje Dzselal ed-Dín Rumi Muzaffarijah 352. l. 36. sz.

képmutatással beesapod a közönséget. De mit teszel te azzal, ki minden egyes dolognak a tudója!»¹⁾

Hasonlóképp csak itt van meg Róminak 'Omer Khejjámmal közös költeménye. «Kutatva nem töltöttek el egynéhány éjszakát, nem tettek pár lépést sem önmagukon kívül. Az előkelőség ruháját néhány közönséges ember vette magára, rossz hirbe hozva pár jőnevűt.»²⁾

Egy pár szó különbséggel 'Omer Khejjámnál is megvan. «Egy ideig gyermek-módra a mesterhez mentünk, a jó barátok arczának szemléletében gyönyörködtünk egy darabig. Halld meg, mi lett a vége történetünknek. Felhöként jöttünk és úgy mentünk el, mint a szél.»³⁾ Némí olvasati változatokkal 'Omer Khejjámnál is megvan. «Úgy mondják, hogy lesz majd paradicsom; abban színbor és szép hűri fog lenni. Aztán mi itt bort iszunk és szeretőt tartunk, mivelhogy utoljára is ebben lesz majd részünk.»⁴⁾

- ¹⁾ Szirret hemeh dáná-ji felek mi dáned
Kú mül hemül u reg bereg mi dáned.
Girem kih bezirk khalkrá biferibi
Bá án esih kuni kih jek bejek mi dáned.

Whinfield 120. l. 177. sz. Nicolas 82. l. 158. sz.

- ²⁾ Náburdéh beszubh der teheb sámi esend
Nenihádeh zî kh'isten birán gámi esend.
Der kiszvet-i khász ámedeh 'ámi esend.
Bed nám kunendeh nikü námi esend.

Whinfield 134. l. 199. sz.

- ³⁾ Jekesend bekúdek) bá usztád sudim.
Jekesend berú-ji dúsztán sád sudim.
Páján-i hedisz-i má tú bisinev kihesih sud.
Csün ábr der ámedim u esün bád sudim.

Konstant. kiad. 260. l. V. ö. Omer Khejjám:

- Jekesend bekúdeki bá usztád sudim.
Jekesend bá usztádi-i kh'is sád sudim
Páján-i szukhen sinev kih márá esih reszid
Ez khák ber ámedim u ber bád sudim.

The Quatrains of O. Khayyám 237. l. 353. sz.

- ⁴⁾ Gájend kih firdausz berin kh'áhéd búd
Ándsá mej náb hür 'ein kh'áhéd búd
Pesz má mej u ma'súk bekef m) dárin
Csün 'ákibet-i kár hemín kh'áhéd búd.

V. ö. Whinfield 125. l. 185. sz.

'Omer Khejjámra emlékeztetnek még Nicholson szerint a következő helyek Rámi divánjából. Ezek azonban, úgymond az angol orientalista, meglehet, csak esetleges egyezések (*these are perhaps only coincidences*), mert sem 'Omer Khejjám, sem Szádi és Nizámi nem gyakoroltak nagyobb befolyást költőnkre. «Azt, a mi neki van, ő tudja, ő tudja.»¹⁾

«Mint a vad galambja, röpködve és nyögdcicsélve, azt hajtvá egyre, hogy hol, hol»²⁾ (kú, kú különben hangutánzó szó is).

Ferid ed-Din 'Attár költeményei közt négy-öt Rámi négysoros versre találtam. Eldönteni ezek hovátartozandóságát bajosan fog valaha sikerülni. Hisz a két nagy szufi-költő oly sok rokonvonást mutat fel. Sőt a mi több, a *mesznevi* halhatatlan írója saját bevallása szerint is 'Attár befolyása alatt állott, kinek Eszrár Námehje a nagy költő gyermekkori olvasmányai közé tartozott.

Maga 'Attár ajándékozta meg ezzel egy találkozásuk alkalmával Dselál ed-Din Rámit, mikor az még gyermek volt.³⁾

Ilyen 'Attárral közös verse: «Az egész tenger vagyok én és nem egy vízesépp. Nem vagyok én kettősen látó és nem vagyok olyan háborodott, mint azok. Minden egyes parány nyelvén mondom én, mely (t. i. a parány) jajgatva, esdekelve ilyen szóra fakad, hogy: nem részecske vagyok én.»⁴⁾

¹⁾ Ān esiz kih dāred ū ū dāned ū dāned. V. ö. Omer Khejjám: Ū dāned ū dāned ū dāned ū. Whinfield 268. l. 401. sz. Teheráni kiad. 161. l.

²⁾ Csú fákhiteh-i ū perrān ferjād kunān kú kú. V. ö. Omer Khejjám:

Didem kih ber kungereh es fákhiteh
Áváz hemidād kih kú kú kú kú.

Whinfield 262. l. 392. sz. Nicolas 172. l. 350. sz. Teheráni kiad. Hom āgeh hom nāgeh mihmān-i men āmed ū 289. l. *Selected poems from the Divānī Shams Tabriz* (Cambridge 1898.) XXXVI. l.

³⁾ Ve derān vaht Mevlānā Dselál ed-Din kuesuk būd Sejkh 'Attār Kitāb Eszrār Námeh behedijeh be Mevlānā Dselál ed-Din dād. *The Tadhkirat u'shu 'arā* (Memoirs of the poets) ed. E. Browne (London 1901.) 193. l.

⁴⁾ Men baḥr temāmem ve jeki kaṭreh nim
Ehvel nim u esū ehvelān gharreh nim.
Gūjem bezebān-i ḥāl her jek zerreh
Ferjād homi kuned kih men zerreh nim.

Hasonló kevés különbséget mutat a következő: «Abban az időben, mikor a mindenség tengerévé lesz az én lényegem, nyilvános lesz minden részecskének a szépsége előttem. Azért égek én, mint a gyertya, hogy a szerelem útján egy idővé váljanak nekem az összes korszakok.»¹⁾

Szenáji költeményei közt három Rámi-val közös versre bukkantam. «Ne azt tekintsd te, hogy tudományos legyen az ember! Azt nézd csak, hogy mint tesz eleget fogadalmának. Ha az ember teljesíti kötelezettségeit, mindennél, a mit csak elképzelsz, fensőbb lesz az az ember.»²⁾

«Az emberektől, így szól Rámi a másik Szenájival közös négysorosában, éles hallásod (vagy mint Szenájinnál áll, éles értelmed) által nem menekülsz meg. Böbeszédűséged nem szabadít meg tenmagadtól. Ha nem küzdesz erősen, nem menekülsz te meg ettől a kettőtől. Magadtól és az emberektől hallgatásnál

Konstant. kiad. 253. l. 'Attárnál jelentéktelen olvasati különbséggel:

Jek kaṭreh-i baḥrem men u jek kaṭreh nim.
Ehvel nim u esū ehvelān gharreh nim.
Gūi bezebān-i ḥāl jekjek zerreh
Ferjād homi kuned kih jek zerreh nim.

Teheráni kiadás, 207. l.

¹⁾ Ānvaht kih baḥr-i kull seved zāt merā
Rousen gereded dsemāl-i her zerrāt merā
Zān miszūzem esū sem'e tā der reh-i 'isq
Jek vaht seved dsumleh-i ovkāt merā.

Konstant. kiad. 6. l. V. ö. 'Attár:

Ān lehzeḥ kih baḥr-i kull seved zāt merā
Rousen gereded dsumleh-i zerrāt merā
Zān miszūzem esū sem'e tā der reh-i 'isq
Jek vaht seved dsumleh-i evkāt merā.

Teheráni kiadás, 208. l.

²⁾ Ānrā meniger kih zū funūn ājed merd
Der 'ahd-i vefā niger kih esūn ājed merd.
Ez 'ahdeh-i 'ahd eger birtūn ājed merd
Ez her esih gumān beri fezūn ājed merd.

Somsz ul-Hakāik 365. l. La Roseaie du Savoie I. 270. l. 359. sz. II. Golzār-e ma'rēfēt 158. l.

egyéb meg nem ment téged*.¹⁾ »Mig józan vagy, így hangzik a harmadik közös poéma, nem jutsz a részegség élvezetéhez. Nem éred el te a lélek imádását, míg csak oda nem adod a tested. Addig, míg a jó barát (természetesen Isten) iránti szerelemben, mint a tüzet a víz, önmagadat meg nem semmisíted, nem lézen a létezés a te osztályrészed.*²⁾

Szehábi,³⁾ egy újabbkori jónevű perzsa mystikus költeményei közé került Rűminak ez a verse: »Nem lealacsonyító dolog az, ha a kicsinyek színvonalára leereszkedik a felnőtt ember. Ez az ő kicsisége az ő tökéletes voltából ered. Ha a gyermek nyelven beszél is az apa, tudja azt jól az okos, hogy a szülő azért még nem gyerek.*⁴⁾

A jeles régi mystikus költő, az aránylag kevésbé ismert Ahmed-i Dsám költeményei közt két Rűmi rubá'i-t találtam. »Mig csak egy hajszálnyi is fennmarad a te létezésedből, nyitva van addig az önimádás boltja. Te azt mondtad: összetörtem a képzelet bálványát és megmenekültem. Megvan még az a bál-

- 1) Ez khalk zi ráh-i tiz gúst nerehi:
Vez kh'od zi szer szukhen firúsi nerehi
Zin her dū eger szakht nekúsi nerehi
Ez khalk vez kh'od dsuz bekhamúsi nerehi.

Konstant, kiad. 330. l. *La Roseaie du Savoir* I. 214. l. *Golzár-e má'réfát* 124. l.

- 2) Tá húsjárí bejem'e-i meszti nereszi
Tá ten nedihí bedsán peresztí nereszi.
Tá der 'isk-i dúszt esún átes u áb
Ez kh'od neseví niszt behesztí nereszi.

Konstant, kiad. 360. l. Szenáji Kulliját (Teherán) a harmadik sorban *reh* út szó betoldásával: Tá der reh i 'isk esún átes u áb.

3) Outre les ghazéls et un méšnēvi, Séhábi a composé six mille quatrains, d'aucuns disent un bien plus grand nombre. L'ensemble de ses quatrains porte le nome de Hégáyeq-e mé'nēvi (Vérité spirituelle). *La Roseaie du Savoir* I. 269. l. 358. sz.

- 4) Kuesuk búden buzurgrá kuesuk niszt
Hom kúdekl ez kemál khized sok niszt
Ger zánkíh píder hedisz-i kúdek gújed.
'Ákíl dáned án píder kúdek niszt.

Konstant, kiad. 74. l. *Golzár-e má'réfát* 158. l.

vány, melynek elképzelt dolgától megszabadultál» (t. i. önmagad még megvagy, ki azt a bálványt elképzelted).¹⁾

»Türd el a fájdalmat, mivel én vagyok a te gyógyszered! Senkire se tekints, mert én vagyok a te ismerősöd! Ha megölnék, ne mondd, hogy megölték engem. Köszönd meg, hogy én vagyok a te vérdíjad.*²⁾

Haszan Ghaznevi divánjában is olvasható Rűmi következő négysorosa: »Mennyit gondolsz te még erre a hitvány életre? Meddig törődöl te még ezzel a vészeli világgal?

A mit töled el lebet venni, az ez a test. Mondd, egy ganéj-rakással (sic) kevesebb lesz, mit tőprengsz!.*³⁾

Medsd-ed-Din Baghdádinál is megvan Rűminak egy szenvedélyes verse. »A szerelem vízával lett Ádám porhüvelyé összegyűrva. Száz zavar és keveredés támadt abból a világon. Eret vágtak a szerelem érvágójával a lelken. Egy véresepp lecsöppent, és szív lett a neve.*⁴⁾

- 1) Tá jekszer mūi ez beszti tú bákl eszt
Án i dukán kh'od peresztí bákl eszt
Gofti but-i pindár sikesztom resztom
Án but kih zi pindár beresztí bákl eszt.

Ríza Kuli Khán Rijáz ul 'arifin (Teherán 1305.) 32. l.

- 2) Bá derd biszáz esún devá-ji tú menem
Der kesz moniger kih ásná-ji tú menem.
Ger kusteh sevi megú kih men kusteh sudem.
Sukráneh bidih kih khánbehá-ji tú menem.

Konstant, kiad. 208. l. Ahmed-i Dsámnál csak a harmadik sor különbözik egy kisé:

Ger ber szer-i kú'i-'isk-i má kusteh sevi.

- 3) Tá esend zi dsán musztmend endisi
Tá kej zi dsihán pur guzend endisi
Án esih ez tú teván szited hemín kálbed eszt
Jek mezbeleh gú mebás esend endisi.

Konstant, kiad. 362. l. Haszannál a második sor áll első helyen *La Roseaie du Savoir* I. 294. l. II. *Golzár* 173. l. *Rijáz ul 'arifin* 185. l.

- 4) Ez sebnem i 'isk khák-i Adem gíl sud
Szod fitneh u sūr der dsihán hászil sud
Szer-i nister-i 'isk her reg-i dsán zedend
Jek katreh firú esekid námos dil sud.

Teheráni kiadás 366. l. *Rijáz ul 'arifin* 131. l.

Szultán Velednek is tulajdonítják Dselál ed-Din egy hozzá valóban méltó versét. «Ha csak egy lapját elolvasod a mi könyvünknek, örökre zavarodott leszel. Oh dicső egy zavarodottság! Ha csak egy pillanatra is leülsz a szív leczkéjét megballgatni, mestereket ültethetsz le te akkor tanításod meghallgatására.»¹⁾

A szerelem tanította őt verselni. «Mikor az én szívemben felütötte tanyáját a szerelem, mindent elhamvasztott ott a te szerelmeden kívül. Észet, tudományt, könyvet, mindent féltetett. Versre, ghazela s négysorosra megtanítottam én.»²⁾

Világosan megmondja, hogy az ő kedvese nem földi lény. «Az én kedvesem, tudj meg azt, hogy mindeuki előtt rejtve van. Kívül van az mindenféle találgatáson. Az én keblemben úgy ragyog, mint a hold, értsd meg jól. Tudj meg, hogy úgy össze van olvadva a testemmel, mint a lélek.»³⁾

Csak az alhatik, kinek nincs az ő imádottjáról tudomása. «Arra a fejre száll le az álom, ki róla mit se tud. Hogy aludnék az, a kinek tudomása van róla? Egész éjjel azt suttogja mind a két fülembe a szerelem: oh jaj annak, a ki ő nélküle nyugoszik.»⁴⁾

¹⁾ Ger jok verok ez kitáb-i má ber kh'áni
Heirán ábed sevi zehi heiráni.
Ger jok nefesz bedersz-i dil binisni
Usztádánrá bedersz-i kh'od binisáni.

Konstant. kiad. 381. l. *La Rosaie du Savoir* I. 65. l. 74. sz. *II. Gölzör-e ma'rífet* 39. l.

²⁾ Tá der dil-i men 'isk-i tú ámikhteh sud
Dsuz 'isk-i tú her esili dástem szükhteh sud
'Aql u szebek u kitáb ber tak nihád
S'ir u ghazel u dú bejtí ámikhteh sud.

Rubáiját-i Mevlana Rómi (Stambul 1312) 105. l.

³⁾ Ma'súk-i men ez hemeh niháneszt bidán.
Bírún zi gumán-i her gumáneszt bidán.
Der színeh-i men esú meh 'ejáneszt bidán.
Ámikhteh der tenem esú dsáneszt bidán.

U. ott 290. l.

⁴⁾ Án szer kih búd bí kheber ez vej khuszped
Án szer kih kheber jáft ez ú kej khuszped
Migújed 'isk der dú gúsem hemeh seb
Ej váj ber áneksz kih bí vej khuszped.

Konstant. kiad. 95. l.

A boldog szerelmes nem tudja, mi a búbánat. «A meddig ennek a péri irigyeltjének a szívemben van az alakja, ki olyan vigszívű, mint én, az egész világon? Istenemre, nem tudok más-ként, csak vigan élni. Hallom, hogy van szomorúság, bánat, de nem tudom, hogy mi az.»¹⁾ Akármit tesz vele imádottja, nem pártol el tőle. «Ha ebbe a könnyárt ontó szembe tövist szúrsz, S ha a kegyetlenség nyilát lövöd is ebbe a hajszálvékonyágú szívbe: én nem ereszttem el a ruhád szegélyét, verj bár dob módra ezret az arcomra.»²⁾ A dervisek körtánczára ezéolvza így szól: «Ma valami forog a mi fejünkben. Madár lett a szív és a levegőben körben röpköd. Minden parányunk külön-külön körbe jár. Talán a hűség felé kering az a jó barát.»³⁾ Szeretőjének arcát az imához, szemeit a bőjthöz hasonlítja. «Arcod néked imaszámba megy, és szemed a bőjtébe. Mind a kettő a te ajkadtól kéreget. Meglehet, hibáztam, mikor részegen a te italod megittam és összetörtem a korsót.»⁴⁾ A szegénység és az erkölcsi tisztaság a legjobb pajzs. «Légy szegény te a szegénységben és a legtisztább részben (szefvet kedeh, t. i.

¹⁾ Tá der dil-i men szürot-i án resk-i periszt
Dilsád esú menem dor in hemeh 'álem kiszt
Valláhi kih bedsuz sád nemidánem ziszt
Gham misinevem vell nemidánem esiszt.

Konstant. kiad. 42 l.

²⁾ Ger khâr bedin dideh esün dsúi zení
Ver tir-i dsefá ber dil esün má zení
Men deszt zi dámen-i tú kúteh nekunem
Ger hemesú defem hezár ber rúi zení.

Konstant. kiad. 382. l.

³⁾ Imseb esizi der szer-i má migerded
Dil murgh sudeszt der hevá migerded.
Her zerreh-i má dsudá dsudá migorded
Án jár meger gird-i vefá migorded.

Konstant. kiad. 94. l.

⁴⁾ Rú-ji tú namáz ámed u esesmet rúzeh
Vin her dú kunend ez lebet derjúzeh
Dsurm mikerdem meger kih men meszt budem
Áb-i tú bukhurdem u sikesztem kúzeh.

Konstant. kiad. 322. l.

a szívet érte) tiszta. Szegénységgel és tisztasággal lépj te be a csatasorba. Rántson bár ki hüvelyéből száz kardot a te ellenfeled, mivel semmit sem lát, nem ejt nagy sebet.»¹⁾ Olyan, mint az elrejtett kincs, az isteni szerelem, mely földve van a hit és a hitetlenség elől. «Van egy kincs a föld alá rejtve, a hitetlenek és a hívők népétől eldugva. Láttuk, hogy bizonyosan a szerelem van oda elrejtve. Meztelenné lettünk a miatt az elburkolt miatt.»²⁾ A mystikus szerelem főkövetelménye, hogy a szerelmes azonosítsa magát vonzalmának tárgyával. «Mig te magaddal vagy, távol vagy tőlem, bár velem vagy. Bizony nagy az a távolság, mely engem tőled elválaszt. Nem érsz el te én hozzám, míg velem egygyé nem válsz. A szerelem útján vagy én maradok meg, vagy te.»³⁾ Igen szépen írja le az istenség mindentudóságát. «Olyan király ő, ki tudja mindazt, a mit te titkolsz. Ha szájpaddás és nyelv nélkül beszélsz is, megérti. Mindenki tudja, hogy mi élvezet van az ékesszólásban (szó szerint a szóval kereskedésben). Én annak vagyok a szolgálója, a ki tudja a hallgatást.»⁴⁾

¹⁾ Der fakr fakír bás der szefvet száf
Bá fakr u szefá der á tú der ráji meszáf
Ger khasm-i tú szed tigh ber áred zí ghiláf
Csún hies neh bined nezened zekhm guzáf.

Konstant. kiad. 191. l.

²⁾ Gendsiszt nihádeh der zemin púsídeh
Ez millet-i kufr u chl-i din púsídeh
Dídím kih 'isk eszt jakín púsídeh
Gestím berehneh ez cšenin púsídeh.

Konstant. kiad. 323. l.

³⁾ Tá bá kh'odi dūri áresih heszti bá men
Ej besz dūri kih ez tú básed tá men
Der men nereszi tá nesevi jektá men
Ender reh-i 'isk já tú bási já men.

Konstant. kiad. 277. l.

⁴⁾ Sáhiszt kih tú her esih bipúsi dāned
Bigám u zubán ger bikhūrusi dāned
Her kesz hevesz-i szukhen frúsi dāned
Men bendeh-i ānem kih khāmúsi dāned.

Konstant. kiad. 127. l.

Ugyanezt fejezi ki egy másik versében, a melyben a csalogánynak csak azért kegyelmez meg Salamon király, mert kilencz hónapig tud hallgatni. «Nagy panasz-szóval járultak Salamon elé a madarak: „Miért nem fenyited te meg ezt a fülemület?” A csalogány ilyen szóra fakadt: „Az anya vérere esküszöm, ne haragudj. Három hónapig szólok én és kilenczig hallgatok.»¹⁾

Olyan ő, a költő, mint a tenger habja, ez a verse igen hasonlít ahhoz a híres versehez, hol Rūmi 'Attār és Szenájiról emlékezik meg:²⁾

«A kegyelem tengere vagy te, mi meg olyanok, mint a hab. A merre a víz ment, azon az oldalon vagyunk mi. Azt a vizet, melyet te a szerelem vérevel szennyeztél be, locsold te mi reánk, kik olyanok vagyunk a te kezében, mint a kézi dob.»³⁾ (a dob szót azért használja, mert jól illik a *zeden*, a. m. ütni igéhez).

A tevét, a vallásos költők kedvencez állatát használja fel hasonlatul egyik versében. «Ha mind a két világ teli lenne is a bú tövisével, nem fél a tövistől az, a ki olyan, mint a teve. Mocskolja be bár a világot és a lelket a búbánat, megtisztul az, ha a szerelem lesz a mosdatója.»⁴⁾

¹⁾ Murghán reftend szū-ji Szulejmán bekhurús
Kin bulbul-rá esirā neml máli gūs
Bulbul goftā bekhūn-i máder bimedšūs
Szeh máh szukhen gūjem u nuh máh khamūs.

Konstant. kiad. 185. l.

²⁾ Kégl. *A poem from the Divan of Shams Tabriz Journal of the Royal Asiatic Society* (London 1900.) 140—141. l. *Szenájí és a perzsa vallásos költészet* (Budapest 1904.) 69—70. l.

³⁾ Tú bafr-i letáfeti u má hemcsū keřim
Ánszū-ji kih mevds reft má ānterēřim.
Ánkeř kih bekhūn-i 'isk ālūdeszti
Ber má mlzen kih ber keřet hemcsū deřim.

Konstant. kiad. 223. l.

⁴⁾ Ger her dū dsihán zi khár-i gham pur básed
Ez khár neterszed ānkih ustur básed
Ver dsán u dsihán zi ghusszeh ālūdeh seved
Pākizeh seved esū 'isk kázur básed.

Konstant. kiad. 136. l.

Mint előképe, Szenáji,¹⁾ a hajót használja fel költői képnek. «A haladó hajóról nézve úgy látszik, mintha a parti nádas távolodnék el tőlünk, pedig csak a hajó megy. Így mi megyünk ki a világból s nem a világ hagy el minket. A hajóban ülő, mikor az megy a tengeren, úgy véli, hogy a nádas megy el tőle. Mi megyünk el az eltávozással ebből a világból. S abban a nézetben vagyunk, hogy a világ a mulandó.»²⁾ A szív, mely a végzetlen istenséget magába zárni képes, olyan mint a szem, mely a legnagyobb tárgyakat is meglátja. «Így szóltam én, kicsinyisége miatt szinte eltűnik a szívem. Hogyan fért be abba a te búbanatod nagysága?» Így válaszolt: «A szívtől a szemre kell tekintened. Vajjon bár maga parányi, nem lehet-e azzal nagyokat meglátni?»³⁾

A szerelem (az isteni szerelmet érti) vele született tulajdonsága az embernek. «Az tudja csak meghallgatni a szerelmesek panaszát, a kinek az Úr születésekor (az eredetiben köldök elvágásakor) megadta a szerelmet. Hol csak magot látott (világ esalétkeit érti), elmenekült onnan. Oda repült, hová madár se jár.»⁴⁾

Kicsit keresetten, az arab *bejt* szó 'báz' és 'vers' két értelmére alapítja egy ruba'iját. «Költeményt szavaltam el neki, és megharagudott reám a szívrabló.»

¹⁾ Meszelet hemesü merd der kestiszt.

Kégl, *Szenáji és a perzsa vallásos költészet* (Budapest 1904.) 106—107. l.

²⁾ Kesti kih bederjál reván miguzered
Mi pindáred kih nejsztán miguzered
Má miguzerim zindsihán der rahlet
Mi pindárim káin dsihán miguzered.

Konstant, kiad. 139. l.

³⁾ Goftem kih zi khürdi dil-i men niszt pedit
Ghamhál buzurg-i tú der ú esün gondsid.
Goftá kih zi dil bedideh bájed nigerid
Khürd eszt der ú buzurghá netuván did.

Konstant, kiad. 139. l.

⁴⁾ Ánrá kih khudái náf ber 'isq burid
Ú dāned nálehái 'usák senid.
Her dsá kih dāneh did zāndsál remid.
Perid ānszái kih murgái neperid.

Konstant, kiad. 86. l.

Tudniillik a vers mértékével neheztelt mi ránk. Mondtam, milyen verset parancsolsz. Így szólott: micsoda házba (bejt) ferek' be én?¹⁾

Olyan szerelemittas a költő, hogy még az is megrészegeedik, a ki az ő sírjához közeledik. «Részeg lesz az, a ki az én sírom felett elmegy. Ha meg él, örökké ittas lesz. Ha tengerre megy, megrészegeedik tőle a tenger és a hajó (szó szerint 'amd, a. m. tutaj). Mikor eltemetik, berüg tőle a sír meg a szemfedő (sic).»²⁾

Minden ajtó zárva van, csak az ő (t. i. Isten) ajtaja van nyitva. «Minden ajtót bezártak, csak a tiedet nem. Hogy ne mehessen máshová, csak te hozzád az idegen. Oh te, kinek kegy, méltóság és világosság terjesztésére nézve, szolgálai a nap, hold és a csillagok.»³⁾

Boldog az, ki kevéssel beéri. «A kinek a sors félkenyeret adott, s valamiféle hajléka van neki, nem keres senkit, őt sem kívánja, keresi senki. Mondd, élj boldogan, mert jó a te sorod.»⁴⁾

A szerelemnek nincs gyógyszere. «Annak a kedves lénynek, ki magának az orvosnak a szívét is elrabolja, hogy írhatna annak

¹⁾ Ber guftem bejt dilber ez men rendsid
J'áni kih bevezem-i bejt ez má szendsid.
Goftem kih kudám bejt gújem fermá.
Goftá bekudám bejt kh'ahem geudsid.

Konstant, kiad. 103. l.

²⁾ Ber gúr-i men ānkú guzered meszt seved
Ver ziszi kuned tá bábed meszt seved
Der bahr reved bahr u 'amd meszt seved
Ver khák reved gúr u lehed meszt seved.

Ruba'iját 102. l.

³⁾ Derhá hemeh beszteh end alá der-i tú
Tá reh nebered gharib alá ber-i tú.
Ej der kerm u 'izzet u núr ofsáni
Khursid u meh u szitárehá bendeh-i tú.

Ruba'iját 302. l.

⁴⁾ Án kesz kih zi eserkh nim náni dāred
Vez behr-i makám āsjāni dāred
Ni tālob-i kesz buved ni maflūb-i kesz
Gú sād bizi kih kh'os dsihāni dāred.

Konstant, kiad. 89. l.

elő gyógyszer az orvos! Ha csak egy parányi részét megmutatja bajainak, Istenemre mondom, orvosra szorul akkor az az orvos.»¹⁾

Úgy látszik, a lélekvándorlásra céloz a következő sorokban: «Egy lélek vagyok én, százezer a testem. De mit tegyek, ha lezárva tartja szájamat. Kétezer olyan teremtményt láttam én, milyenekkel én egyesülve voltam. De ezek közt nem láttam azt az egyet, a ki valóságban én vagyok (t. i. az Istent).»²⁾

Ügyefogyott voltán így kesereg: «Éjszakám nem nappalodik, mit tegyek? Szerencsém jóra nem fordul, mitevő legyek? Mondtam, hogy szerencsémmelel meghódítom a világot. Mit tegyek, ha nem segít a szerencse?»³⁾

Végtelen a mystikus szerelmes útja. «Lépj az útra, bár végtelen út az. Mert a gyávák dolga a távolról szemlélés. Élő szív által szerezd meg ezt az utat, mert a testi élet állati tulajdonság.»⁴⁾

Csak a halál útján érhet czélt. «A halálban van az igaz és istenes emberek élete. Erőt, méltóságot nyer a haláltól a tiszta

1) An jár kih ez tebib dil birubájed
Úrá dárú tebib esün feruájed
Jek zerreh zi huszu-i kh'ls eger binomájed
Valláhi kih tebibrá tebibí bájed.

Konstant, kiad. 87. l.

2) Men jek dsánem szed bezár eszt tenem
Likin esikunem esü bend dâred dehenem.
Didem dû bezár khalk kân men budem
Zândsumleh nedidem an jekirâ kih menom.

Konstant, kiad. 256. l.

3) Lejtem kih nihâri nekuned men esih kunem.
Bakhtem kih szuvâri nekuned men esih kunem.
Guftem kih bedaületî dsihânâ grem.
Ikbâl esü jár nekuned men esih kunem.

Konstant, kiad. 244. l.

4) Der nih kedem ár esih râh bi páján eszt
Kiz dûr nizâreh kâr-i námerdân eszt
In râh zi zindegî dil hászil kun
Kin zindegî ten szifot-i hejvân eszt.

Konstant, kiad. 54. l.

lélek. Találkozás (a henosisra céloz) és nem igazságtalanság és bosszú műve az a halál. Az szenved el a halál kínját, ki még meg nem halt¹⁾ (t. i. az istennel egyesülni vágyó lélek addig kínlódik, míg él.)

Védelmére kel a szufiknak, kik néha az érzéki élvezetekben, különösen a falánkságban nem ismernek mértéket. «Tudod-e te, miért eszik oly sokat a szufi? Azért, mert napok múltán csak egyszer étkezik. Hagyjátok, hadd egyék most össze gránátalma-virágot és rózsát (sic). Hisz annyit eszik máskor bújában tevélmódra tövist.»²⁾

A számár nála az állati ösztönöket jelenti. «Van drága gyöngyöd annyi, hogy tengert tölt be. Olyan igazgyöngyöd van, mely ezer tengert lát el gyöngyökkel. Akarod, hogy megtaláljad, szállj le a számárról. Azért, mert a számár az istállónak veszi az útját.»³⁾

Feltámad haló poraiból, ha kedvese sirhantjának földjére írja ujjával, hogy kelj fel. «Mikor a Saturnus csillag felé veszi útját a lelkem, testemnek részeit a föld fogadja magába. Írd reá te a sírom porára újjaiddal, hogy kelj fel. Hogy felkeljek a sírból és lelket kapjon újra a testem.»⁴⁾

1) Der merg hejât ehl-i dâd u dineszt
Vez merg revân-i pákrâ tenkineszt
An merg likâszt ne dséfâ u kineszt
Na murdeh hemi mired u derdes ineszt.

Konstant, kiad. 54. l.

2) Dâni szûfi behr-i esih biszjâr khüred
Zirâ kih bâcejjâm jeki bár khüred.
Biguszâr indem tâ gul u gulnâr khüred
Tâ esend esü ustur zigham-i u khâr khüred.

Konstant, kiad. 118. l.

3) Durrî dâri kih baîr-râ pur dâred
Durrî kih hezâr baîr pur durr dâred
Kh'âhi kih bijâbes firû âl zi kher
Zâurrî kih kher râi bâkhûr dâred.

Konstant, kiad. 119. l.

4) Âurûz kih dsánem reh-i Kejvân gired
Edszâ-ji tenem khâk perisân gired
Ber khâk beh angust-i tú binevisz kih khiz
Tâ ber dsihem ez gûr u tenem dsân gired.

Konstant, kiad. 87. l.

József ruhájának illatát, melyet annyi perzsa költő énekelt meg már, használja fel költői képnek. «Abban a pillanatban, mikor a te öltönyöd illata éri, nemcsak én, hanem az ég is megszagatja ruháját. Hol van az az illatos ruhája Józsefnek? Hogy illatossá lehetne a te ruhád illatától.»¹⁾

A keleti költők bevett szokását követve énekli meg imádottnak mosusz fürtjeit és areza gödröcskéjét. «Mikor holdad fátyla lesz a te mosuszos hajfonatod, sok jámbor lesz akkor tévelygő és rossz útra kerülő. Ha megpillantja állad gödröcskéjének kútját József, leereszkedik abba hajfürtöd kötelén.»²⁾

A megsemmisülésről, a sokat vitatott *fená*ról így szól: «Megsemmisültem, és testem részei felszálltak az égbe, mert ott volt az én első hazám. Mind korhely részegesek és borbarátok. Ennek a vadon börtönnek okáért, mely én vagyok (sic).»

Úgy látszik, a lelki tulajdonságokat érti az *edszár ten* kifejezés alatt.³⁾ Ez a vers különben nem éppen világos.

Nincs öröm a világon szerelem nélkül. «Nem gyarapodik szerelem nélkül a vígság és mulatság. Szerelem nélkül nem lesz igazán szép a szép alak. Hulljon bár száz vízesépp a

¹⁾ Ān lehzeḥ kih ez pirāhenet bāt reszed
Men kh'od esih kesem cserkh-i felek dsāmeḥ dired.
Ān pirāhen-i Jūsuf kh'os bāi kudsāszt
Kāmruḥ zi pirāhen-i tū bāt bored.

Konstant. kiad. 96. l.

²⁾ Muskin reszenet esū perdeh-i māt seved
Besz perdeh nisih kih zāl u gumrah seved
Ver esūh-i zenekh-ānos bined Jūsuf
Āmed kih ber ān reszen der in esāh seved.

Konstant. kiad. 129. l.

³⁾ Fāni sudem u perid edszār-ji tenem.
Ber cserkh kih ber cserkh bud evvel vejenem
Mesztend u kh'osend u mej pereszt homēh
Der 'oib ez in valset u zindān kih menem.

Konstant. kiad. 236. l.

felhőből a tengerbe, a szerelem hatása nélkül nem lesz abból gyöngy.»¹⁾

Mámora nem a bortól és az ópiumtól ered. «Az ész részege vagyok én, nem a boré és az ópiumó. Bolond lettem, ne keress te illendőséget az örült embernél. Forróságomtól fölforr száz Oxus folyó, forgásomtól maga az ég is elkábul.»²⁾

Féltékenységének így ad kifejezést: «Irigységből átkot mondok én arra, a ki az ő ittas szeméibe kacsingat. Annak pedig, ki újjal mutat az ő arezára, ha kezem ügyébe esik, levágom én a kezét.»³⁾

Nincs hatalma a halálnak azzal szemben, a ki a túlvilági szerelem birtokosa. «Minden lélek, mely a te szenvedélyed italát megízlelte, ebből az élet forrásából erőt nyert. Eljött a halál és megszagolt minket s megerezte a te illatodat. Attól a naptól kezdve elvesztette velünk szemben minden reményét a halál.»⁴⁾

Azért isznak a szerelmesek, hogy elmenjen az eszök. «Kell,

¹⁾ Bi 'isk nisāt u tereb efzūn neseved
Bi 'isk vedsūd-i khūb maūzūn neseved
Szed kaṭreh zi ābr eger bederjā hāred
Bi dsunbis-i 'isk durr meknūn neseved.

Konstant. kiad. 104. l.

²⁾ Szermeszt-i tū em neh ez mej vanez āfiūn
Medsnūn sudeh em edeb medsū ez medsnūn
Ez dsūsis-i men dsūs kuned szed Dsejhūn
Vez gerdis-i men ḥireh bimāned gerdūn.

Konstant. kiad. 280. l.

³⁾ Ānkesz kih nezer kuned becesm-i mesztes
Ez resk du'ā-ji bed kunem peivesztes
Vān kosz kih bā engust nemājed rū-ji ā
Ger deszt reszem buved biburem desztes.

Konstant. kiad. 177. l.

⁴⁾ Ez serbet-i szeūdāji tū her dsān kih mezid.
Īn ābhejāt der mezid eszt u mezid.
Merg āmed u bā kerd bū-ji tū did.
Zānrūz edsel umid ez mā biburid.

Konstant. kiad. 92. l.

hogy éjjel-nappal bort igyék a szerelmes. Hogy elvegye az ész és a szégyenének fátylát. Minek igyam én bort. Nem maradt ész a fejemben, mit vigyen az el?»¹⁾

Dióhoz és igazgyöngytartóhoz hasonlítja magát. «Dió vagy te, melynek édes a bele; igazgyöngytartó, melyben szépvizű gyöngy lakik. Ne törekedjél irigységből annyira arra, hogy összetörjed. Ha eltöröd, lesz ezer hozzá hasonló.»²⁾

Mentegeti részegségét. «Ha én bűnös vagyok a korhelységben, menj el, khodsa, te okos és józan vagy. Büszke vagy te arra, hogy megtartod a törvényt és engedelmeskedel. Nem annak a hidnak feje ez, minek te azt véled.»³⁾ Olyan lesz az ember, a milyen a társasága. «Saturnus lesz belőled, mikor a Saturnus csillag körül forogsz. Emberek közt forgolódva ember lesz belőled. Rubint lesz belőled, ha ennek a bányának a környékét járod. Bánya lesz belőled, ha a kedves (t. i. Isten) közelébe jutsz.»⁴⁾

Vízbe visszatükröződő holdhoz hasonlítja szeretőjét. «Néha szenvedélyemtől indítatva tapsolok, máskor meg távolléte miatt kezeimet harapdálom. A vízbe teszem a kezemet, hogy

¹⁾ 'Ásik bájed kih rúz u seb bádah khüred
Tá perdeh-i 'aki u serm-i kh'od bibered
Men bádah kudsa khürem ve ger zänküh khürem
Ender szer-i men 'akl nemánd esih bered.

Konstant. kiad. 133. l.

²⁾ Dsúzi kih derünes meghz-i sirin dâred
Durdsi kih der ü durr kh'os ajin dâred
Csendin zi heszed sikeszten-i ü mefeleb
Ger bisikenis hezar esendin dâred.

Konstant. kiad. 107. l.

³⁾ Ger men mesztem zi rüji bed kerdâri
Ej kh'odsa birév tü 'akil u husjárí.
Tü gharreh bej'âti u tá'ot dâri.
In an szer-i pul niszt kih mi pindâri.

Konstant. kiad. 386. l.

⁴⁾ Kejvân gerdî esü gird-i Kejvân gerdî.
Merdi gerdî esü gird-i merdân gerdî.
La'li gerdî esü gird-i in kân gerdî.
Kâni gerdî esü gird-i dsânân gerdî.

Konstant. kiad. 385. l.

megfogjam a holdat. A hold azt mondja: én az égen vagyok.»¹⁾

A testet malomhoz hasonlítja, melyet a vér hajt patak-módra. «Olyan lesz a szerelmesek szívében a vér, mint az Oxus folyam. Annak a vérnek a habja lesz a szerelmes. Olyan a te tested, mint a malom, és vize vérből van. Ha nincs víz, hogy forogjon a malom kereke?»²⁾

Mindenbe beleegyeznek, a mit az Isten vele tenni akar. «Ha vizet adsz, a te általad vetett növény vagyok. Ha lealázol, jól van, hisz te emeltél föl. Por valék hitvány emberek lábai alatt. Olyan vagyok, mint az ég, mert te felmagasztaltál, oh én hold-arczúm!»³⁾

Nem veti meg a szójátékot; így egyik négysorosában a *kemkh'âr*, a. m. 'keveset evő' és kem kh'âr 'kevessé megvetett' szókkal játszik. «Ha keveset eszel, okos és józaneszű leszel. A sokat evés ostobává és tehetetlenné tesz téged. Alávalóságod a sok falásból ered. Kevessé leszel megvetett, ha kevés ételű leszel.»⁴⁾

A *robâb* (négyhúros gitárféle hangszer) hangját így éneklí

¹⁾ Gâhî zi hevesz deszt zenân mi bâsem
Gâh ez dûri deszt gezân mi bâsem.
Der âb kunem deszt kih meh-râ girem.
Meh gújed men ber âszmân mi bâsem.

Konstant. kiad. 238. l.

²⁾ Khûn der dil-i 'ásikân esü Dsejhûn gerded
'Ásik esü kefi ber szer-i an khûn gerded
Dsiszm-i tü esü âszijâ u âbes khüneszt
Csûn-âb nobâsed âszijâ esûn gerded.

Konstant. kiad. 111. l.

³⁾ Ger âb dihî nihâl kh'od kâsteh-i
Ver peszt kuni merâ tü ber dâsteh-i
Khâkl bûdem bozir pâhâ-ji kheszân
Hemesûn felekem mâhâ ber efrâsteh-i.

Konstant. kiad. 323. l.

⁴⁾ Ez kem khûrden zirek u husjár sevi.
Vez pur khûrden ablah u bikâr sevi
Pur kh'ârî tü dsumleh zi pur kh'ârî tûszt
Kem kh'âr sevi eger tü kemkh'âr sevi.

Konstant. kiad. 330. l.

meg: «Oh te, rebáb hangja, honnét jössz te? Tele vagy te tüzzel, lélekhaborítás és lázítással. A szív kémje és annak a pusztaságra követé vagy te. Csupa szív titka az, a mit te mondasz.»¹⁾

Különféle nevek alá rejti az isteni nevet. «Néha bornak neveztem, máskor meg palaczknak. Egyszer finom aranynak, más-szor nyers ezüstnek. Magnak hívtam egykor, majd meg vadász-nak és az ő hálójának. Mindezt miért? Azért, hogy ne mondjam meg a nevé.»²⁾

Bármily hatalmas és szép legyen is valaki, ha a világhoz ragaszkodik, csak gyarló ember számba mehet. «Ha mosolygó ajkad édességét megirigyli a cukor, ha szolgálóiddá lesznek a király és a hősök, mivelhogy szentélyed a világ dögteste: ember vagy te, és elég kellemetlen az embereknek a te rossz illatod.»³⁾

«Ha fölismertem volna saját értékemet, úgymond nagy önérzetesen Rumi, elvontam volna rubám szegélyét a földtől. Könnyen és gyorsan felemelkedtem volna az egekbe. A kilen-czedik ég fölé emeltem volna a fejemet.»⁴⁾

1) Ej bāng-i rebāb ez kudsá mi āi
Pur ātes u pur fīneh u pur ghaūghāi
Dsászús-zs-i dill u pejk-i ān szehrāi
Eszrār-i dīl eszt her esih mi fermāi.

Konstant. kiad. 348. l.

2) Geh bādeh laķab nibādem u geh dsāmes
Gāhi zer pakhteḥ gāh szim khāmes
Geh dāneh u gāh szeid u gāhi dāmes.
In dsumleh esirāszī tā negūjem nāmes.

Konstant. kiad. 186. l.

3) Ger resk bered nebāt ber khendeh-i tū
Ver gerded sāh u pehlevān bendeh-i tū
Csūn kibleh-i tū dslefēh-i dunja āmed
Merdi tū u merdumān besz gendeh-i tū.

Konstant. kiad. 307. l.

4) Ger kaḍr-i kemāl-i kh'is bisināktēmi
Dāmān-i kh'od ez khāk biperdāktēmi.
Khālī u szebuk ber āszmān tāktēmi.
Szer ber felek-i nuhum ber efrāktēmi.

Konstant. kiad. 307. l.

Elég különösen így szól egyik versében: «Olyan a te természeted, mint a kő; a szíved meg, mint a vas. Kőből és a vasból tűzszikra pattan ki én felém. Tűzre tűz jön. Oh te Khoten holdja! Szamárra vagyok én, hogy a takarmányra gondolok, vágyok.»¹⁾

Kislelkűen elesüggedni nem szabad. «Bár összetörte az elválás karmos keze a reménynek a hátát, s mind a két kezét a reménynek megkötötte az erőszak: nem esik azért kétségbe az ittas szerelmes. Mindent elér az ember, a mire törekszik.»²⁾

A tavasszal viruló kert, a bor, a szép szerető mind nem ér semmit, ha nincs jelen az, a kit ő egyedül keres. «Azt mondád: jöjj el tavaszkor a kertbe; van ott gyertya, ital és gránátalma-virág-arcú szépek. Mi ez mind nekem, ha te nem vagy ott? S ott, a hol te vagy, minek ezek nekem?»³⁾

Megirigyli a fésűt és a fürdőház követ, mert az egyik a kedves hajfürteivel, a másik annak lábával jön érintkezésbe. «Irigykedem a kedves fésűjére és a fürdő kövére. Miért is mennek veled azok a fürdőbe? Minek kapaszkodik az bele a te hajfürteidbe, és ez miért dörzsöli a lábad?»⁴⁾

1) Tebe'i tū esū szeng eszt u dilot esū āhen.
Vez āhen u szeng dseszteh ātes szū-jī men
Ātes esū der ātes eszt ej māl-i Khoten.
Kher men bāsem kih dīl nihem ber khermon.

Konstant. kiad. 285. l.

2) Her esend eseng-i firāk pust-i umīd sikeszī
Her esend dsufā dū dszt-i āmāl bih beszt.
Naūmīd nemiseved dīl-i 'āsīk-i meszt
Merdum bireszed beher esih himmet der beszt.

Konstant. kiad. 82. l.

3) Gofī kih biā bebāgh der fasz-i behār
Sem'eszt u serāb u sāhidān esūn gulnār
Āngēh kih tū dszfti inhām esih szūd.
Vāndsā kih vedsūd-i tuszt ezinhā be esih kār.

Konstant. kiad. 160. l.

4) Resk ājedem ez sūneh u szeng-i dīldsū
Tā betu esirā roved begermābeh frū
Ān der szer-i zulf-i tū esirā āvtzed
Vin der kef i pāji tū esirā māled rū.

Konstant. kiad. 304. l.

Hamisítatlan pantheismus szellemében így szól: «Eredetileg egy volt az én lelkem és a tied. Az én keletkezésem meg a tied és az én eltünéselem meg a tied. Helytelen dolog lenne, ha én az enyém- és a tiedről beszélnék. Megszűnt közöttünk már az én és a te.»¹⁾

A beavatatlanokkal szemben óvatosnak kell lenni. «Ne mondd el a titkot a nem bizalmasoknak. A bérért dolgozóknak ne beszélj te a jó barátról (Istenről). Idegenekkel idegen módra ne beszélj. A töviselvő tevével tövisnél egyébről ne beszélj.»²⁾

Irodalmi működésére czéloz egy helyen. «Én, oh lelkem, egyiptomi és bagdádi papirosokat tele irtam, oh és fobászkodásokkal. Egy órája a szerelemnek többet ér száz világnál. Legyen áldozat a szerelemért száz lélek.»³⁾

Az ismeretes perzsa példabeszédre czélozva, hogy csak három napig kedves a vendég, *mihmân 'aziz eszt meger tâ szeh rûz*⁴⁾ így szól: «Elment a gyermekkor, és az ifjú fiatalsága odavan. Elérkezett az öregség napja, repülj el, menj el a világból.

¹⁾ Der aszl jeki bud eszt dsân-i men u tú
Pejdâji men u tú u nihân i men u tú
Khâmi bâsed kih gûjen ân-i men u tú
Ber khâszt men u tú ez mijân men u tú.

Konstant. kiad. 302. l.

²⁾ Bâ na mehrem hediğz-i eszrâr megû
Bâ muzdverân hikâjet-i jár megû
Bâ merdum-i eghjâr esû eghjâr megû
Bâ ustur khâr-kh'âr dsuz khâr megû.

Konstant. kiad. 300. l.

³⁾ Men kâghizhâi Mîszr u Baghdâd ej dsân
Kerdem pur z'âh u ferjâd ej dsân
Jekszâ'et-i 'isk szed dsihân bis orzed
Szed dsân befidâ-ji 'âsikl bâd ejsân.

Konstant. kiad. 290. l.

⁴⁾ *A collection of proverbs and proverbial phrases in the Persian and Hindoostance languages* by the late T. Boeck (Kalkutta 1824.) Sect. II. 307. l. 1952. sz.

Minden vendégnek három nap jár ki. Itt van már a negyedik nap, kelj fel és távozzál.»¹⁾

Sírjából is felszólal, ha kedvese hangját hallja. «Azon a napon, mikor te sírhalmomhoz jössz, ülj le és mondd, hogy: oh te, kit az én utánam vágyódás ölt meg! Hadd kiáltssak én fel te hozzád a véráztatta porból, hogy: oh te, az én Józsefem (czézés a bibliai Józsefre) és elvesztettem!»²⁾

A kapzsiságra a hal példáját hozza fel, mely nem tesz félre maga számára vizet a tengerben. «Irigykedni és bírvágy-nak hódolni a kegyelem tengerében. És ezt a jó vizet egymástól elrabolni. Sohse gyűjt össze vízkészletet a hal. Mert nem fog neki hiányzani soha sem a tenger.»³⁾

Az ember csak eszköz a teremtő kezében. «Azt gondold te, hogy én önálló vagyok? Vagy hogy én egy szempillantásig vagy egy felpillantásig magamé vagyok? Olyan vagyok, mint az író toll az író kezében. Labdamódra vagyok én labdaverőm rabja.»⁴⁾

Az ember olyan, mint a játékszer az isteni hatalom kezé-

¹⁾ Sud küdeki u reft dsevâ-ni zi dsihân
Rûzi-piri reszid ber per zi dsihân
Her mihmânurâ szeh rûz bâsed pejmân
Ej kho'dsa szeh rûz sud tú ber khiz u birân.

Konstant. kiad. 284. l.

²⁾ Rûzi kih guzer kuni bekher pusteh-i men.
Binislu u bugû kih ej begham kusteh-i men.
Tâ bâng zenem zi khâk âghusteh bekhân
Kâj Jûszuf i rusgâr u gom kerdeh-i men.

Konstant. kiad. 283. l.

³⁾ Der bahr-i kerim hírsz u beszd pejmûden
Vin âb-i kh'os zi hemdiger birubâden
Mâhi nenihed âb zokhireh bergiz
Csûn bî derjâ hies nekl'âhed bûden.

Konstant. kiad. 280. l.

⁴⁾ Mepindâr i kih men befermân-i khodem
Jâ jeknefesz u nim nefesz ân-i khodem
Mânend-i kelem pis kelemrân-i khodem
Csûn gûl âszir zir esongân-i kh'odem.

Konstant. kiad. 257. l.

ben.¹⁾ Mi mindannyian az isteni hatalom játékszerei vagyunk. Ő nála a hatalom, mi mind koldusok vagyunk. Mi ez a vetélkedés az egymáson túltevésben? Végtére is egy házból eredünk mi mind.²⁾

Nagy elvétve népies nyelvvél is él Rómi. «Eladott engem a kedvesem egy marék zöldségért. Meglehet, hogy visszavásárol majd újra engem az én édesem.» Jó példabeszédet mondott erre Mózes (szó szerint a esipkebokor ura). «Olesón ad el az, a ki olesón vesz.»³⁾ A pokol is többet ér neki az éden kertjénél, ha ott találja imádottját. «Ha a pokolban a te hajfűrtöd jut a kezembe, a paradicsom lakóinak állapotán megbotránkozom én akkor. Azt mondod te: a paradicsomba hívnak engem. Szűk lesz nekem a szívemben a paradicsom kertjének a térsége.»⁴⁾

Az egész világ csak az ő (t. i. Isten) látható megnyilatkozása. «A keresés útján odaérkezöre van szükség. Olyanra van szükség, a ki a világról lemondott. Gyógyítsd meg saját

¹⁾ Bhartriharinál *Kála* és *Káli* játszanak a világ sakkjábláján az éjet és a napot használva fel kozkáként az emberi játékgurákkal:

Ittham cemau rajanidivasau dolayan dváivákšau
Káláh Kályá saha bahukalah kridati práñi sárath.

The Nitiśataka and Vairágyśataka of Bhartrihari ed. W. notes by Káshinath Trimbak Telang (Bombay 1885.) 44. l. Vairágyśataka 39. sz.

²⁾ Bázicsch-i kudret i khudám hemeh.
Urászt tevángeri gedám hemeh.
Ber jekdiger in zládefi dsussten esiszt
Ákhir zi der jeki szerám hemeh.

Konstant. kiad. 318. l.

³⁾ Bifrukht merá jár bejek doszt-i terch.
Básed kih merá vá khored áu jár szereh.
Nikú meggeli zedeh eszt száhib-i sedserch.
Erzán bifrásed ánkih erzán bekherch.

Konstant. kiad. 319. l.

⁴⁾ Der dúzokh oger zulf-i tú der csong ájed
Ez hál-i bihistiján merá neng ájed.
Gúli tú beszehrái bihistem kh'ánend.
Szehrál bihist der dilem teug ájed.

Konstant. kiad. 115. l.

szemedet, hisz a világ egészen, ő s csak látó szemre van szükség.»¹⁾ Mint kegyes alapítványt adja oda önmagát túlvilági kedvesének. «Nem megyünk mi nyereszkedni a bazárba. Nem aratjuk mi le földmivelőmódra a búzakalászokat. Nem leszünk mi kegyes alapítványért az egyház szolgálói. Mi tied, mi a te szent vagyoned, vakfod vagyunk.»²⁾

Nem lesz az lealázva, kit az Úr fölmagasztal. «Hogy lehetne az alacsony, kit te nagygyá teszel? Vig lesz az a lélek, kit te megszomorítsz. A magas ég száz csókkal illeti annak lábát naponként, a kinek a lábára te vertél bilincset.»³⁾

Magába merüléssel lehet csak az isteni jóbarátot felismerni. «Akarod, hogy világos legyen előtted a jóbarát léte-zése? Terj magadba a maghoz és hagyd el a héjat. Olyan lényeg az, a melynek tenmagadban van a leple. Ő önmagában van elmerülve, és mind a két világ ő benne.»⁴⁾

A mystikus legfőbb vágya az istenséggel egyesülés, a *ἕνωσις*. «Ézren vágynak a veled egyesülésre. Vajjon ki lesz ilyen sze-

¹⁾ Der ráh-i teleb reszideh-i mi bájed
Dámen zi dsihán kesideh-i mi bájed
Biná-ji kh'isrá devá kun ver ni
'Alem hemeh úszt didch-i mi bájed.

Konstant. kiad. 115. l.

²⁾ Ni ez pej keszeb szú-ji bázár revim
Ni esú dihkán khoseh-i gendum drevim.
Ni ez pej vakf bendeh-i vakf sevím.
Má vakf-i tú má vakf-i tú má vakf-i tú im.

Konstant. kiad. 258. l.

³⁾ Kej peszt seved ánkih bulendes tú kuni
Sádán buved ándsán nizsendes tú kuni
Gordün efrásteh szed búszeh dihod
Her rúz bedán pái kih bendes tú kuni.

Konstant. kiad. 384. l.

⁴⁾ Khá'hi kih turá kosf seved hesztíji dúsz
Der rev bederün-i meghz u ber khiz zi púsz
Zátiszt kih gird-i ú hedseh-i tú ber túszt
U gharkeh-i kh'od u her dú dsihán gharkeh-i úszt.

Konstant. kiad. 50. l.

rencsés? Az, a ki ezt elérte, tökéletes nyugalomra talált. Elég annak a nemtalálás kínja, ki téged meg nem talált.»¹⁾

A test négy alapeleme a léleknek a megrontói. «Mikor ezen tulajdonságok közé hullott a lélek ékköve, ez a négy romlott lett az ő szomszédja. Az egyik sirből (az alapelemeket hívja így) a másikba jutva más-más szint kapott. Ne adjon az Isten senkinek rossz szomszédot!»²⁾

A költő olyan, mint a hegy viszhangja. «Hegy vagyok én, és beszédem a jóbarát hangjának a viszhangja. Kép vagyok, és ez a szívbró a festőm. Mint a zár, melyet megnyikorgat a kulcs. Te azt hiszed, hogy az én szavam, a mit mondok.»³⁾

A csak a külszinre igazhitűeket így ostorozza: «A vallás alakjával Zoroasztert rajzold. Mint a számár, nem eszed te meg a czukrot, csak a hátadon hordozod teherként. Ha a tükör rüt képedet megmutatja, megbolondulsz és ökölled még neki a tükörnek.»⁴⁾

Egészen Háfiz modorában dicséri a bort. «Oh bor, te király

¹⁾ Mer vaszi-i turá hezár száhib hevesz eszt
Tá kh'od bevaszi-i tú kirá deszt resz eszt
Ánkesz kih bijáft ráheti jáft tomám
Vánkesz kih nejáft rends nájáft besz eszt.

Konstant. kiad. 76. l.

²⁾ Tá gúhor-i dsán der in tebái' uftád
Hemszajeh-i sudend bávej in csár fészád
Zán gúr bedán gúr gezán reng girift
Hemszajeh-i bed khodái' keszrá nodihád.

Konstant. kiad. 105. l.

³⁾ Men kúhem u kál-i men szedáji jár eszt
Men naksom u naksbendem án dildár eszt
Csú kál kih der báng der ájed zi kílíd.
Ml pindári kih goft-i men goftár eszt.

Konstant. kiad. 77. l.

⁴⁾ Bá szürot-i din szüret-i Zordust kesl
Csún kher nekhúri nebát ber pust kesl
Ger áneh zisti turá binomájed
Diváneh sevi ber áneh must kesl.

Konstant. kiad. 355. l.

vagy és minden igazság tevője. Egy reggeli itallal száz rabszolgát szabadítsz te fel. Olyan fényt kap te tőled a szem, mint a nap az égen. Te hozzád menekülök én, mert te örvendeztetsz meg engem.»¹⁾

Állhatatlanságát a megbánásban az üvegesináláshoz hasonlítja. «Mikor részegnek látott, összezsapta a kezeit. Így szólt hozzám: te ismét megszegted a fogadalmadat. Olyan a mi megbánásunk, mint az üvegyártás. Nehéz megcsinálni, de könnyű összetörni.»²⁾

A világról lemondást így festi: «Törekedjél te két-három napig a jó tanács megfogadására. Hadd halj te meg két-három nappal haláloed előtt. Vénasszony a világ; mi lenne, ha te két-három napig nem barátkoznál azzal a vénasszonynyal?»³⁾

Nem esik kétségbe, ha elhagyta is a kedvese. «Nem vagyok én reménytelen, ha szakítottál is velem vagy más szeretőt választottál helyettem. A meddig élek, te utánad esengek. Nagyon sok remény van még a reménytelenségben.»⁴⁾

¹⁾ Ej bádeh tú sáhi kih hemeh dád kunt
Széd bendej bejek szebüh ázád kunt
Csesm betü rousen eszt hemesün khúrsid.
Hon ber tú gurizem kih tú em sád kunt.

Konstant. kiad. 353. l.

²⁾ Csún díd merá meszt bahem ber zod deszt
Goftá kih sikeszt teübeh báz ámed meszt
Csún sisehgeriszt teübeh-i má peiveszt
Dusvár tuván kerdén v'ászán bisikoszt.

Konstant. kiad. 48. l.

³⁾ Dsehd bikun ez pondpezirli dū szej rúz.
Tá píster ez merg bimirli dū szej rúz
Dunjá zen-i pir eszt esih básed ger tú
Bá píreh zenl unsz negiri dū szej rúz.

Konstant. kiad. 167. l.

⁴⁾ Naúmidl nlm geresib zi men biburidli
Já ber szer-i men jár diger biguzidli
Tá dsán dárem gham-i tú kh'áhem khúrden.
Biszjár umidhászt dor neúmidli.

Konstant. kiad. 395. l.

Egészen azonosítja magát a pantheismus szellemében szellemének tárgyával. «Én nem vagyok én, te nem vagy te magad s te nem vagy én. Én egyszerre vagyok én magam és te magad, te egyszerre vagy te és én. Olyan vagyok én te veled szemben, oh te. Khoten szépsége, hogy zavarban vagyok, vajjon én vagyok-e te, vagy te vagy én magam.»¹⁾

Olyan ő, mint a boros kancsó, melyben imádottja a bor. «Így szóltam: te vagy a bor, és én vagyok az edénye. Meghaltam én, és te vagy a lélek meg a kedves (szójáték rokonhangzású dsán és dsánánéh szóval). Tárd fel most előttem a hűség ajtaját; így felelt: hallgass! Ki bocsátana szabadjára egy örültet a házában?»²⁾

Kedvesét oroszliánnak, magát az azt követő hiúznak nevezi el. «Oh király, rabszolgád vagyok én neked! Szívvel-lélekkel iparkodom én téged szolgálni, oh király! Mint árnyékok járok én veled, szolgálatot téve. Te oroszlián, én meg a te hiúzod vagyok, oh király!»³⁾

A dobot, melylyel a mystikus körtánczot kísérik, hozza elő egy helyen. «Dobomnak felét az egérnek adtad; mind jól van. Másik felét a kezembe adtad te; sebaj. Tépett dobbal jöttünk

¹⁾ Ni men menem u ni tú túi ni tú meni.
Hem men menem u hem tú túl hem tú meni.
Men bátú esenánem ej nigjár-i Khoten.
Känder gheletem kih men tú em já tú meni.

Konstant. kiad. 395. l.

²⁾ Goftem kih túi mej u menem pejmánéh
Men murdeh em u tú dsáni u dsánánéh.
Eknün bigusá der-i vefá guft khamús
Divánéh keszi rohá kuned der khánéh.

Konstant. kiad. 324. l.

³⁾ Der bendegijet halkeh begüsem ej sáh
Der esákerijet bedsán biküsem ej sáh.
Der khidmet-i tú esú szájeh men-pis revem
Tú síri u men szijáhgüsem ej sáh.

Konstant. kiad. 321. l.

a tánczhoz. Oh egyaránt boldog az nálad, a ki czolt ér vagy nem ér.»¹⁾

Számtalan versében dicséri a virrasztást. «Egy éjjel, ha mint a csillag, nem alszol napkeltéig, ha ilyenféle lélekvilágító hold ragyog az égen: sötétségben van az életforrásod, ne aludj! Illik, hogy egy éjjel a vízbe merítsed az ajkad.»²⁾

Nem a sors, hanem kedvesének halottja ő. «Valahogy el ne hidd, hogy az idők forgása ölt meg engem. Ez az élet forrása (t. i. Isten) oltá ki életemet. Semmi különös sincs abban, ha valakit megölt az ellenség. Csodálatos vagyok én, kit a lelkének a lelke gyilkolt le.»³⁾

Nem tudja, hogy hol van mennyei arája. «Az a bálvány-szépség, a ki a mi gyülekezetünk szépe és ékessége, nincsen jelen a mi gyülekezetünkben, nem tudjuk, hol van. Magas, sudár cziprusfa az, és egyenes a törzse. Az ő alakja miatt vagyunk mi feltámadásnapi módra felizgatva»⁴⁾ (szójáték a *kámét* és *kijámet* szókkal).

Az öröklét forrása a szerelem. «Ha ez az élet elmúlt, más

¹⁾ Nimi deff-i men bemús dádi hemeh kh'os
Báki beket-i bendeh nihádi hemeh kh'os.
Bá deff dirideh der szemá' ámedeh im.
Ej bá tú murádi bi murádi hemeh kh'os.

Konstant. kiad. 186. l.

²⁾ Jekseb eger esú szitároh nekhuszpi tá rüz
Ver tábed in esenín meh dsán ofrüz.
Der tárikiszt ábhejvún-i tú mekhuszp.
Sájed kih sebi der áb endázi püz.

Konstant. kiad. 172. l.

³⁾ Tá zen nebéri devr-i zománem kust eszt
In esesmeh-i áb-i hejvánem kusteszt
Ű niszt 'edseb kih dusmen-i dsánés kust.
Men bül'edsebem kih dsán-i dsánem kust.

Konstant. kiad. 43. l.

⁴⁾ Án but kih dsamál u zinet-i medslisz-i mászt
Der medslisz-i má niszt nedáním kudsászt
Szerviszt bulend u káméti dāred rászt
Kiz kámét i ű kijámet-i má ber kh'ászt.

Konstant. kiad. 23. l.

életet adott az Úr. Mikor a mulandó élet elenyészett, ime itt a maradandóság. A szerelem az élet forrása, menj be ebbe a vízbe. Minden egyes cseppje ennek a tengernek egy-egy külön élet.»¹⁾

Minden az ő imádottjáié. «A ház az övé, az ő tulajdona a ruha és a kenyér. A test, a szem és a lélek mind sajátja neki. És az a más, a mit nem lehet megmondani. Mert ahhoz idő kell és bizalmas barátok»²⁾ (szószertint testvérek és hely).

A sakkjátékból veszi hasonlatát. «Ha a világ okosa vagy is, légy a szerelem bolondja. Ha az ég holdja vagy is, légy az út pora. Jóval-rosszal, öreggel-fiatallal együtt haladj az úton. Légy 'királyné' és 'paraszt', aztán meg király.»³⁾

A perzsa lírikusok bevett szokása szerint beszél a török szép leányról. «Az a török lány, kinek mosolya felvidítja szívemet. Szétszórt hajfürtjeiért búsulok én. Elveszi tőlem az elbocsátó levelét. És olyan vonást (lefordíthatatlan szójáték a khaḡ vonás, irás szóval) hoz, mely engem tett rabszolgává.»⁴⁾

A némaság dicséretére a halat hozza fel. «Ha van ész az

¹⁾ Ger 'umr bisud 'umr diger dād khodā
Ger 'umr-i fenā bimurd'nek 'umr-i bakā
'Isk ābhejāteszt der in āb der ā
Her kaḡreh ez in baḡr hejāteszt dsudā.

Konstant, kiad. 11. l.

²⁾ Hem khāneh ez ān-i ūst hem dsāmeḡ u nān
Hem dsāzm ez ān-i ūst hem dideh u dsān
Vān eszdiger kih niszt guften emkān.
Zirā kih zomān bājed v'ikhvān u makān.

Konstant, kiad. 292. l.

³⁾ Ger 'āḡil-i 'alemi be 'isk abeh sev
Ver māl-i felek tū esū khāk-i reh sev
Bā nik u bed pīr u dsevān hemreh sev
Ferzīn u pijādeh bās āngeh seh sev.

Konstant, kiad. 306. l.

⁴⁾ Turki kih dilem sād kuned khendeh-i ū
Dāred begḡamem zulf perāgondēh-i ū
Biszīted zi men ū khaḡi bāzādi kh'is
Āvered khaḡi kih men sudem bendeh-i ū.

Konstant, kiad. 301. l.

agyadban és látás a szemedben, add el a nyelvedet és váltsd meg a kardtól a fejedet. A hal letett a beszélő nyelvre vágyásról, azért nem vágják le soha a hálnak fejét.»¹⁾

Magát ijhoz, kedvesét meg a nyilhoz hasonlítja. «A lelkemből is kimegyek, ha te azt otthagysz. A szívtől is megválok, ha te onnét elfutsz. Te nyíl, mi meg még ij vagyunk. Mi különös van abban, ha nyíllétedre kiröppensz az ijból?»²⁾

A megsemmisülés a szerelemben fölért ezer létezéssel. «Mivel a te arezod a bálványkép, jobb a bálványimádás. Mivel a te poharadból való a bor, előbbre való a korhelység. A te szerelemed létezésébe merülve olyan semmivé lettem, hogy az a megsemmisülés, nemlétezés jobb ezer létezésnél.»³⁾

«Annyit beszéltél, úgymond Rūmi, hogy az érthetőségen túmentél. Oly sokáig jártál-keltél, hogy annyi por rakodott reád, hogy homokbányává lettél. Addig uszkált szavadnak bárkája a vizen, míg nem maradt meg belőle se egy deszka, se te, se a hajó.»⁴⁾

Keresett, nem éppen költői hasonlatok nem ritkák nála.

¹⁾ Ger der szer u esem 'aḡl dāri u beszer
Bifirūs zebānrā u szer ez tigh bikher
Māhi tem'e ez zebān gūjā biburrid
Zānrū nebarend ez ten-i māhi szer.

Konstant, kiad. 159. l.

²⁾ Ez dsān bigurizem ar ez dsān bigurizī
Ez dil bigurizem ar ez ān bigurizī
Tū tirī u mā hemesū kemānim henūz
Tirī esih 'edseḡ ger zi kemān bigurizī.

Konstant, kiad. 338. l.

³⁾ Csūn but rukh-i tūst but peresztī kh'oster
Csūn bādeh zi dsām-i tūst mesztī kh'oster
Der hesztī 'isk-i tū esunān niszt sudem
Kān nisztī ez hezār hesztī kh'oster.

Rabōijāt (Stambul 1312.) 155. l.

⁴⁾ Csendān guftī kih ez bejān biguzestī
Csendān gestī begerd-i ān kān gestī
Kestī szukhen der āb esendān rāndī
Nī takhteḡ bimānd veni tū veni keštī.

Konstant, kiad. 306. l.

«Egy ideig lakjál titkok módjára a szívünkben s ne menj el. Turbánként ülj a fejünkön és el ne hagyj. Te mondád, hogy mint szív, gyorsan elmegyek én és visszatérek. Ne kaczerkodikjál, oh te pajzán szivrabló, ne menj el.»¹⁾

A földi szerelemnél többet ér a túlvilági. «Nem elégséges az otthoni szerető, mert az kaczerkodik és nem hű. Olyan szerető kell, ki a sír szélén ezer ajtaját tárja fel az égi kertnek.»²⁾

Az isteni lény kinyilatkozásaként látja a világot, de őt magát nem szemlélheti. «Oh barátom, jóbarát módra közel vagyok én hozzád. A hová csak lépsz, lábaid pora vagyok. A szerelmesek felekezete szerint hogy lehet ez helyes? Te bened látom én a világot, de téged nem látlak.»³⁾

Így rajzolja az Úr végtelen irgalmasságát: «Az a holdarcú, ki nem futott el rossz természetű szolgálai elől. Száz hibád és illetlenséged nem riasztotta el őt tőled. Ne mondd te őt kegyelmesnek, a kegyelem tengerének nevezd. Elfutott előlünk a fekete ördög, ő nem ment el.»⁴⁾

¹⁾ Geh der dil-i má nisin esü eszrâr merev
Geh ber szer-i má nisin esü desztâr morev
Gufti kih esü dil zûd revem zûd ijem,
'Isveh medih ej dilber 'ejâr merev.

Konstant. kiad. 307. l.

²⁾ Ma'sûkeh-i khânegi bekâr nâjed
Kû 'isveh nemâjed u vekâ nenemâjed
Ma'sûkeh keszi bâjed kânder leb-i gûr
Ez bâgh-i felek bezâr der bigusâjed.

Konstant. kiad. 142. l.

³⁾ Ej dûszt bedûsztî karinem turâ
Her dsâ kih kedem nihî zeminem turâ
Der mezheb-i 'âsikî revâ keĵ bâsed
'Aleml betû binem u nobinem turâ.

Konstant. kiad. 7. l.

⁴⁾ Ân meĵ kih zi esâkerân bed khû negurikht
Vez bi odebi u dsurm szed-i tû negurikht
În râ tû megûl luf derĵâ gûjes.
Bigurikht zi mâ div szijeh û negurikht.

Konstant. kiad. 26. l.

Új életre kelti őt kedvesének egy esőjka. «Ha meghalok, vigyetek el engemet. Adjátok át holttestemet az én szépemnek. Ha esőkot nyom az én hideg (az eredetiben: rothadt) ajkamra, ne csodálkozzatok majd azon, ha feléledek.»¹⁾

A bor nála csak symbolum, nem mint Háfiznál, hol a földi a mennyeivel összevegyül; világosan megmondja ezt nem egy helyen. «Nem a veres bortól ered a mi részegségünk. És ez a bor másutt, mint a képzelet pobarában ninesen. Te kiönteni jöttél boromat. Én olyan korhely vagyok, a kinek nem látható a bora.»²⁾

Az okoskodó elme mítsem ér az igazi szufinak. «Menj el, oh ész, mert nines itt okos. Ha olyan vékonynyá zsugorodol is össze, mint a hajszál, nines itt hely a hajszálad számára. Eljött a fényes nap, és minden meggyújtott lámpa szégyennél egyebet nem nyer, ha feljön a nap.»³⁾

Lelke olyan, mint a tiszta víztükör, melybe beletüköröződik az isteni szépség holdja. «Oh én lelkem, a te szivedtől a szívemig vezet az út. Tudója annak az útnak, hogy azt hol kell

¹⁾ Ger men himirom biârid sumâ
Murdeh benigjâr-i men szipârid sumâ
Ger bûszeh dihed ber leb pûszideh-i men,
Ger zindeh sevem 'edseb medârid sumâ.

Konstant. kiad. 11. l.

²⁾ În meszti-ji mâ zi bâdeh-i hamrâ niszt
Vin bâdeh bedsuz der kedeh-i szeudâ niszt
Tû âmedeh-i kih bâdeh-i men rizî
Men ânmesztem kih bâdeh-em pejdâ niszt.

Konstant. kiad. 28. l. *Rosraie du Savoir* I. 168. l. 211. sz. II. *Golzaré ma'râie* *Texte persan* 97. l. Hasonló szellemben szól Háfiz:

Mi kesim ez kedeh-i lâleh serâb-i meĵhûm
Cesem-i bed dûr, kih bi muĵrib u mej medhûsim.

Die Lieder des Hâfiz, ed. Brockhaus (Leipzig 1863.) 393. sz. 318. l.

³⁾ Ej 'âkl birev kih 'âkili lndsâ niszt
Ger mùi sevi mù-ji turâ gendsâ niszt
Ruz âmed u her esirâghî kih firûkht
Der su'leh-i âftâb dsuz ruszvâ niszt.

Konstant. kiad. 31. l.

keresni, a szívem. Azért, mivel olyan a szívem, mint a tiszta víz. A tiszta víz tükröül szolgál a holdnak.»¹⁾

Mint a meszneviben, a nádszálat szólaltatja meg egyik négysorosában.²⁾ «Így szóltam a nádhoz (természetesen a nádsípot érti): ki az, ki veled igazságtalanságot mivel? Ki miatt hallatod te nyelv nélkül panaszod, jajod?» Így válaszolt a nádszál síp: «A cukros-ajkúrók levágtak engem. Nem tudok én jajszó és panasz nélkül élni.»³⁾

Egész lényét betölti a szerelem, csak a neve marad fenn neki, semmi más. «Eljött a szerelem és olyan lett, mint a vérem az ér és a bőr alatt, úgyhogy kiüritett énemtől és betöltött a jóbaráttal (magától érthetőleg az istenséget nevezi így). Minden részecskéjét lényemnek elfoglalta a kedvesem. Csak a nevem maradt meg nekem, minden másom ő lett.»⁴⁾

Hasonló szellemben egy másik versében meg így szól: «Az

- ¹⁾ Eǰ dsân zî dil-i tú ber dil-i men ráheszt
Voz dsuszen-i ân ráh dilem ágáh eszt
Zirâ dil-i men esû âb száfi kh'oseszt
Âb száfi âneh dâr-i máh eszt.

Konstant. kiad. 32. l.

- ²⁾ A mesznevi ma'nevi legelső sora:

Bisînev ez nej esûn hikâjet mlkuned
Ez dsudâihâ sîkâjet mlkuned.

Mesznevi ma'nevi (Bulâk 1258.) I. 2. l.

- ³⁾ Bá nej guftem kih ber tú bidâd zî kîszt
Bi hies zobân náleh u ferjâd zî esîszt
Nej guft zî seker lobî buridend merâ
Bi náleh u ferjâd nemidânem zîszt.

Konstant. kiad. 39. l.

- ⁴⁾ 'Isk âmed u sud esû khûnem onder reg u pûszt
Tâ kerd merâ tohî u pur kerd ez dûszt
Edszâ-ǰi vedsûd-i men hemeh dûszt girift
Nâmiszt zî men ber men u bâkî hemeh úszt.

Konstant. kiad. 63. l. *Rosevaie du Savoir* I. 193. l. II. Goltâr-e ma'rófét
112. l. Szehâbi, egy újabbkori mystikus, csaknem ugyanezt mondja:

Bigiriftih zî besz 'isk szerâpâl merâ
Neguzâsteh der khâtir-i men dsâ-ǰi merâ
Imrûz esunân pur eszt ez û in dil-i teng
Kândsâ nebuved reh gham-i ferdâi merâ.

én szívemben kívül-belül minden ő. A testemben ő minden: a lélek, az ér, a vér. Hogy férne ide be a hit és a hitelenség.»¹⁾

Manszûr Halládsról, a szufik eszményképéről így emlékezik meg: «Manszûr Hallâds, a ki azt mondta: én vagyok az Igaz (t. i. Isten), az egész útnak porát (az istenséghez vezető mystikus utat érti) szempilláinak hegyével dörzsölte le. Belemerült maga a megsemmisülés oceánjába. Ott aztán kifúrta az «Én vagyok az Igaz» gyöngyét.»²⁾

Mint a hogy a gazella végkimerülésig szalad a kutya és a vadász előtt, úgy kell tenni a mystikus szerelem utasának is. «A gazella megszalad, ha kutyát lát, s látja a feléje száguldó vadásziparipát. Addig szalad, míg inai bírják; azért, mert abban a futásban látja az üdvét.»³⁾

Az állatvilágból veszi összes hasonlatait a következő versben. «Olyan merész légy te, mint a sólyom, és olyan gögös, büszke, mint a párducz.»⁴⁾ Szép vadászatkor és győzelmes a harezban.

- ¹⁾ Ender dil-i men derûn u birûn hemeh úszt
Ender ten-i men dsân u reg u khûn hemeh úszt
Îndsâl esigûneh sîrk u imân gendse.
In esûn bâsed u kh'od-i men esûn hemeh úszt.

Konstant. kiad. 22. l.

- ²⁾ Manszûr halâdsi kih ana al haǰǰ mîguft
Khâk-i hemeh reh beneûk-i muzsegân mlruft
Der kulzum-i nisztî kh'od gûteh khûrd
Ângeh pesz ez ân ana al haǰǰ ml szuft.

Konstant. kiad. 78. l.

- ³⁾ Âhû bideved esû der pîs szeg bîned
Ber eszp devendeh hemleh-i teg bîned
Csendân bideved kih der tenes reg bîned
Zirâ kih szelâh-i kh'od der ân teg bîned.

Konstant. kiad. 89. l.

⁴⁾ A párducz gögje példabeszédszerû Perzsiában. Seref Jezdî egyik négysorosában így szól: «Olyan vagyok én a törvény útján (az eredetiben törvény forrása: esesimeh-i ser'e áll) járásban, mint a rák. Róka módra tele vagyok fortélyllyal a hit erdejében. A vallástudomány szószékén olyan

Ne időzzél a fülemilénél és a pávánál, mert ott (t. i. a fülemilénél) csupa veszedelem van, ennél meg csupa szín.»¹⁾

Az isteni gondviselés minden élő lénynek eleget tesz és mégsem apad ki soha jótéteményeinek a forrása. «A gondviselés asztalánál nagy a teremtmények tolongása. Etek és esznek, és asztalbontáskor nem fogyott el az étel. Nézd a madarat, mely annak a hegynek a csúcsára ült és felszállt. Nézd meg jól, kisebbedett vagy nagyobbodott-e ez által az a hegy.»²⁾

Semsz Tebrizit magasztalja mint isteni szerelmének felélesztőjét. «A szerelem, mely a lélek nélküli lénynek életet adott, ez az annyira kellemes, édes szerelem miből ered? Testünkben van-e, vagy azon kívül? Vagy talán az igazság napjának (szójáték Semsz Tebrizi nevének arab jelentésével), Tebrizinek tekintetében rejlik?»³⁾

Van minden szépnél szebb alak, ezért az igazi mystikusnak minden szépség emlékét ki kell törölnie a szívéből, hogy az alakatlan istenség képét szemlélhesse. «Minden alaknál, a mely csak előjön, szebb is lehetséges. Minthogy annál szebbet lehet találni, nem az én imádoztam ő. Minden alakot űzz te

vagyok, mint a hegységben a leopárd. A kék csuhában meg úgy veszem ki magam, mint a krokodil a Nilusban». Golzar-e ma'rétét 68. l. La Rotsaie du Savoir I. 122. l. 142. sz.

- 1) Bâ himmet bâz bâs bâ kibr peleng
Zibâ begeh-i sikâr u pirûz bedseng
Kem kun ber 'andallb u tãvûsz direng
Kãndsã hemeh âfeteszt vin dsã hemeh reng.

Konstant. kiad. 194. l.

- 2) Ber kh'an-i ezel geresih zi khalkãn ghaũghãst
Khũrdend u khũrend u kem nesud kh'an ber kh'ãst
Murghĩ kih berãn kũh nisest u ber kh'ãst
Biniger kih derãn kũh esih ofzãd u esih kãst.

Konstant. kiad. 39. l.

- 3) 'Isk kih ez ű vedsũd bi dsãn mi zãst
În 'isk esenĩn letif u sirĩn ez esãst
Ender ten-i mãst jã birũn ez ten-i mãst
Ja der nezor-i semsz-i haqk Tebrizãst.

Konstant. kiad. 64. l.

ki a szívedből, hogy az alaktalannak alakja kerüljön a kezébe.»¹⁾

A szerelmi bűbánat, melyet az egyedüli igazán létező legfőbb lény iránt táplál, nem fér el a széles világon, csak az ő parányi szívében. «Vig vagyok én, hogy szívembe belefer a te szerelmi bánatod. Mert fényes helyen fér meg csak a te bűbánatod. Az a szerelmi bű, mely nem fért el az egekben és a földön, egy tűhegnyű szívbe belefer.»²⁾

Mig csak egy parányi rész, egy hajszál marad meg rajta önmagából, nem ér czélt a túlvilági szerelem szerelmese. «Egy tökéletes tulajdonságú járta a megsemmisülés (fená, a buddhista nirvánaja) útját. Mint a szél haladt át a létezés tengerén. Egy hajszál fenmaradt nála lényéből. Az a hajszál a szegénység, dervisség szemében olyannak látszott, mint a keresztények öve.»³⁾

Ha a mindenség, az egész világ keresi is a tetszésedet, ne fogadd el, mert imádoztadtól eltávolít. «Ha az ég folyton neked szolgál is, ne fogadd el, mert végül lealacsonyít az téged. Hirtelen itallal kábít, részegít le téged. Más öleli meg akkor a te szeretődöt.»⁴⁾

- 1) Her szũret kih âjed bih ezãn emkãn heszt
Csũn bihter ezãn heszt neh mã'sũk i men-eszt
Szũrethãrã hemeh birãn ez dil-i kh'is
Tã szũret-i bi szũret âjed der deszt.

Konstant. kiad. 81. l.

- 2) Sãdem kih gham-i tũ der dil-i men-gendsed
Zirã kih ghamet bedsã-jĩ rousen gendsed
Ãn gham kih negendsid der oflãk u zemĩn.
Ender dil csũn esesmeh-i szũzen gendsed.

Konstant. kiad. 127. l.

- 3) Kãmũl szifeti rãh-i fenã mi pejmũd
Csũn bãd guzer kerã bederjã-jĩ vodsũd
Jok mũl zi heszt-i ű ber ű bãkl bũd
Ãn mũl becesm-i faqr zunnãr nemũd.

Konstant. kiad. 135. l.

- 4) Ger eserkh turã khidmet pelveszt kuned
Mepezir kih 'ãkibet turã peszt kuned
Nãgãb beserbeti turã meszt kuned
Der gerden-i mã'sũk diger deszt kuned.

Konstant. kiad. 135. l.

Nincs mit félnie annak, a kinek Isten a barátja. «Mivel rókámmá lettél, ne félj te az oroszántól (az állatvilágból vett hasonlat, hol a róka az oroszán szolgája). Mivel én vagyok a te szerencséd, ne félj a balsorstól. Ha veled van az a hold (az Istent érti), se korán, se későn ne félj te az égtől.»¹⁾

Nem jön szemekre az álom. «Eljött az álom, de nem volt neki való helye a szemem, mert te miattad tele volt az tűzzel és vízzel. A sziv felé ment tehát, de az olyan remegő volt, mint a kéneső. A testet kereste fel, de az meg rom volt; micsoda rom!»²⁾

A költői hasonlatok egymásra halmozását meglehetősen kedveli. «Nem vagyok én méh, hogy elkergessen a füst. Vagy hogy mint tündért, elűzzön a füstölő illata. Vagy úgy, mint a híd, leszakadva a folyóba essem. Vagy bírványóként a haszon után járjak.»³⁾

Igen keresett hasonlittal az égi Taurust feji meg egyik versében Rúmi. «Az ég marhájából (szaür, tkp. a. m. bika) a hűség tejét fejem, jóllehet erőszakosságáról panaszom van. Tegnap még a szolgaság függője volt a fülemben. Mai éjjelem, Istenemre mondom, jobb a tegnapiál.»⁴⁾

¹⁾ Csün rübeh-i men sudi tú ez sir metersz
Csün daület-i tú menem z'edbir metersz.
Ez eserkh esü änmäh turá homrah eszi.
Ger rüz-i pegäh eszi ve ger dir metersz.

Konstant. kiad. 174. l.

²⁾ Kh'áb ämed u der eseam nobud mevz'e i kh'áb
Zitrá zi tú büd eseam pur ätes u äb
Sud dsäneb-i dil did dili esü szimáb
Sud dsäneb-i ten did kheráb esih kheráb.

Konstant. kiad. 15. l.

³⁾ Zenbür nim men kih bedüdt birevem.
Jä homcsü peri bebü-ji 'udi birevem.
Jä pul kih sikeszteh tá berüdi birevem.
Jä hirsz der 'isvoh-i szüdi birevem.

Konstant. kiad. 232. l.

⁴⁾ Ez szaür-i felek sir-i vefä midüsem.
Heresend kih ez pendseh-i ü bikhurüsem.
Heresend kih dús hakeh bud der güsem.
Imseb bekhodä kih khoster ez düsem.

Konstant. kiad. 211. l.

Az emberi méltóságot így éneklí meg: «Mi vagyunk a rejtett kincs a földi világon. Az örökkévalóság birodalmának birtokosai mi vagyunk. Mihelyt a földi salaktól megtisztulunk, mi vagyunk akkor Khizr prófeta és az élet forrása.»¹⁾

Nem kenyérkeresete neki a költészet. «Nem vagyok én kapzsi és nem a költészet kenyérét eszem. Nem dicsekszem jeles voltommal és nem törődöm én azzal. Kitünőségtudás csak egy pohár nekem. Azt is csak az én királyom kezéből fogadom el.»²⁾

Az igazi szufikat így jellemzi: «Az a nép, mely olyan áldott megjelenésű, mint a nap. Az igazságban olyanok, mint a vas, a kegyességben pedig viaszlagyságúak. Mikor oroszán-markukat kinyitják, nem hagyják érintetlenül fennállni sem a fátylat, sem az alakot, sem a szokásokat.»³⁾

Nagy akadálya az Istenhez törekvő jámbornak az élet-fenntartás emésztő gondja. «Gondolj csak egy pillanatig a lelkedre, meddig aggódol te a kenyér miatt? Meddig viseled te ennek a tudatlan testnek gondját? Ennek a dobalakú hasnak és siphoz hasonló toroknak útján meddig tánczoltatod állkapczádat, összeütögetve fogaidat.»⁴⁾

¹⁾ Der 'alem-i gil gends niháni máim.
Dárendeh i mulk dsavidáni máim.
Csün ez zulmet i äb u gil biguzestim
Hem Khizr hem äb zindegáni máim.

Konstant. kiad. 228. l.

²⁾ Täm'i nim vez sä'eri nän nekhürem
Ez fazl neláfem u gham-i än nekhürem.
Fazl u huner jekl kedeh mibäsed
Än niz dsuz ez kef-i szultän nekhürem.

Sensz ul hakük 370. l.

³⁾ Koüml kih esü äftáb dárend kudüm
Der szidk esü ähonend u der lutf esü müm
Csün pendseh siräneh-i kh'od bigusäjend
Ni perdeh rehä kunend ni naqs u ruszüm.

Konstant. kiad. 238. l.

⁴⁾ Jekdem gham-i dsän bukhür gham-i nän tá kej
Der pervers-i in ten nádán tá kej

Nem néz az többé másra, ki az ő kedvesét meglátta. «Az, a ki téged a világ térségén meglátott, hogy nézne az más szerető arczára? És annak a szemében, a ki te feléd pillantott, sötétnek látszik a hold és a nap.»¹⁾

Kedvesének sirját felkeresve, kéri a földet, hogy jól bánják hűséges szerelmesével. «Szép szeretőm sirjához elmentem. Rózsatestének fényétől rózsaligetként pompázott az. Így kiálték a földre: Vigyázz te föld! Azzal a hűséges szeretőmmel jól bánj!»²⁾

Az istenteleneket ilyen keresett hasonlatok egymásra halmozásával apostrophálja. «Oh köszívűek, még egy szív sem lágylt meg! Oh jégtermészetűek, nem melegedett, nem engedett fel még a jég! Nem lett ez a bőr még kicserezve. Még senki sem szégyelte el magát az Úr előtt.»³⁾

Ender reh-i tabl-i sikem u ná-ji gulú
In rakş-i zenekh bezerb-i dendân tá kej.

I. La Roseaie du Savoie 218. l. 280. sz. II. Golszár-e ma'réfét 127. l. A *Semsz ul-Hakáik*-ban az első sorban *dsün* helyett *nân* áll: *Sekdem gham-i nân vez gham-i nân tá kej* 372. l. Hoszejn Ázad olvasata azonban, mely a tebrizi kiadáson alapszik, jobb értelmet ad.

- ¹⁾ Ánkesz kih turá did bevádi difber
Ú esün nigered berü-ji ma'sük diger.
Vez dider her ánkih kerd azü-ji tá bezer
Tárik nemájed bekhudá semsz u kemer.

Konstant. kiad. 153. l.

- ²⁾ Reftem beszü-ji gür-i nigjár didár
Mitáft zi gulzár-i tenes esün gulzár
Ber khák nidá kerdem kháká zinhár
Án jár vefidár-i merá nikü dár.

Konstant. kiad. 157. l.

- ³⁾ Ej szeng dilán nesud dill norm henüz
Ej jekh szifetán nesud jekhl germ henüz
Ne giriftah dibághet ákhir in eserm henüz
Ne girift keszirá ez khudá serm henüz.

Konstant. kiad. 167. l.

A szerelmes egy cseppet se féljen attól, a mi a szerelemmel jár. «Oh szív, ne fuss el a szivrablók elől! Ha lopni akarsz, ne szaladj el az öröktől féltedben. Ha jelt keresel, ne menekülj el a jeltelenek elől. Száz lelket adj es ne kerüld el a kedveseddel járó bajt.»¹⁾

Elég drasztikusan, vízben feloldott cukorhoz hasonlítja a legfőbb lénynyel egygyéltelt. «Eljött a szerelem és minden mástól megszabadított engem. Kegyesen felemelt, mikor leterített engem. Köszönet az Úrnak, hogy cukorhoz hasonlóan egyesülésének vizében fölolvasztott engem.»²⁾

A földi és a mystikus szerelem közti különbséget így fejti ki: «Ismerd el az igazat, hogy jó dolog a szerelem. Azért büns csak, mert rosszra hajló a természet. Te szerelem nevet adsz érzéki vágyadnak. Az érzékiségtől a szerelemhez hosszú az út.»³⁾

Örökké tartó és tiszta az ő szerelme. «Tisztább a forrás-viznél az én szerelmem. Meg van engedve ez az én szerelmeskedésem. Mások szerelme változékony. Az én szerelmem és imádottam mentve vannak az enyészettől.»⁴⁾

- ¹⁾ Ej dil zi dséfá-ji dilszitanán megüriz
Dúzdi kh'áhl zi pászbánán megüriz
Midsúf nisán zi bi nisánán megüriz.
Szed dsán bidih vez rends-i dsánán megüriz.

Konstant. kiad. 166. l.

- ²⁾ 'Isk ámed vez ghalr biperdákht merá
Ber dást beluif esün bindákht merá
Sukr eszt khudáirá kih mánenend-i seker
Der áb-i vizsál-i kh'is bigudákht merá.

Semsz ul-Hakáik 362. l.

- ³⁾ Inszáf bidih kih 'isk nikü káreszt
Zân eszt khelel kih teb'e bed kerdároszt
Tâ sehvet-i kh'isrá lakab-i 'isk nihi
Ez sehvet tá be 'isk reh biszjár eszt.

Konstant. kiad. 21. l. *La Roseaie du Savoie* I. 181. l. 231. sz. II. *Golszár-e ma'réfét* 105. l.

- ⁴⁾ 'Iski dárem pákter ez áb-i zulál
In bákhten-i 'isk merá heszt helál
'Isk-i digerán bigerded ez hál behál
'Isk-i men u ma'sük-i merá niszt zevál.

Konstant. kiad. 198. l.

Látszólagos ellenmondásokból épül fel a pantheismus szellemében jól érthető verse. «Az viseli gondodat, a ki a fejedet levágta. Az csal meg téged, ki főveget tett a fejedre. Az a te megrontód, a ki magához bocsát téged (az eredeti szójátékát bajos visszaadni, *bár dâden*, a. m. kihallgatást adni és *bâr*, a. m. teher, hiba, véték). A ki téged megszabadít tennagadtól, az a te jó barátod.»¹⁾

Megfiatalította őt öregségében a szerelem. «Öreg, törődött voltam, ifjúvá tettél. Meghaltam és te új életre keltettél. Féltem, hogy eltévedek a hozzád vezető úton. Most már nem félek az eltévedéstől, mert jelt adtál nekem.»²⁾

Nem kell csüggedni, ha nem talál is útmutatóra a jámbor a mystikus szerelem útján. «Ha semmi jel sincs a pusztaságban, sok remény van a reménytelenségben. Oh szívem, ne essél kétségbe, hisz a lélek kertjében datolyát ad neked a fűzfa ága.»³⁾

Kiki a neki megfelelő helyet kell, hogy elfoglalja. «Nagyon gyötrött lelkűnek kell te neked lenned. Hadd mutasson reád újjával ez meg az. Ha ember vagy, férj meg az emberek közt. Ha olyan vagy, mint az angyal, fel kell menned az egekbe.»⁴⁾

1) *Ān kesz kih szeret burrid gham kh'âr-i tû úszt*
Vânkû kulehet nihâd terâr-i tû úszt
Vânkesa kih turâ bâr dihed bâr-i tû úszt
Vânkêsz kih turâ bî tû kuned jár-i tû úszt.

Konstant. kiad. 27. l. *Semsz ul-Hakâik* 364. l.

2) *Men pîr-i fenâ budem dsevânem kerdî*
Men murdeh budem zî zîndegânem kerdî
Mîterszîdem kih gum sevem der reh-i tû
Ekaûn nesevom gum kih nisânem kerdî.

Konstant. kiad. 195. l.

3) *Ger hîes nisâneh niszt ender vâdî.*
Biszjâr umîdhâszt der neûmidî
Ej dil meber umûd kih der reûzeh-i dsân
Khurmâ dihedet sâkh i dîrekht-bîdî.

Konstant. kiad. 386. l.

4) *Biszjâr turâ khaszteh revân bâjed sud*
Vangust numâ-jî in v'ân bâjed sud
Ger âdemî biszâz bâ âdemijân
Ver csûn meleki bâszmân bâjed suil.

Konstant. kiad. 87. l.

Nem az az igazi dervis, ki kenyeret koldul. «A dervis, ki a világ titkait odaadja, minden pillanatban egy-egy birodalmat ajándékoz el ingyen. Nem az a dervis, ki kenyeret akar. Az a dervis, ki lelkét odaadja.»¹⁾

Olybá tekintí ő isteni kedvesét, mint a szufik sejkjét. «Kényem-kedvem szerint nevelt fel engem az a jó barát. Dervis mezt varrt számomra bőröm- és ereimből. Testem barát-csuba, és az a szívfájdalom benne a szufi. Az egész világ egy klastrom, és ő az én sejkem.»²⁾

Mindenütt csak kedvesét látja. «Ha a szívet keresem, a te utczádon látom. Ha a lelket keresem, hajfonatod hurkában találok. Ha nagy szomjan vizet iszom, a vízben is a te visszatükrözött arcodat szemlélem.»³⁾

Az isteni szerelem az ő szülőanyja. «A szerelem a mi prófétánk, útunk és pályánk. Mi a szerelem szülöttei vagyunk, és a szerelem volt a mi édesanyánk. Ez a mi anyánk a mi fátylunk alá van rejtve. A mi eretnek természetünk az, a mi őt eltakarja.»⁴⁾

A feltámadás napján az istenség iránti szerelmevel védi magát. «Holnap, mikor a feltámadásra megy a nő és a férfi,

1) *Dervis kih eszrâr-i dsihân mîbakhsed*
Her dem mulkî birajegân mîbakhsed
Dervis keszî niszt kih nân mîkh'âhed
Dervis keszî buved kih dsân mîbakhsed.

Teheráni kiad. 368. l.

2) *Perverd benâz u nîmet ân dÛst merâ.*

Teheráni kiad. 362. l.

3) *Ver dil telebem ber szer-i küjet binem.*
Ger dsân telebem der khum-i müjet binem.
Ez ghajet-i tisnegî eger âb khûrem
Der âb hemeh khejâl-i rájet binem.

Konstant. kiad. 239. l.

4) *'Isk eszt târik u râb u pejghamber-i mâ*
Mâ zâdeh-i 'isk u 'isk bud mâder-i mâ
În mâder-i mâ nihûfteh der esâder-i mâ
Pinhân sudoh ez tebf'et kâfir-i mâ.

Teheráni kiad. 362. l.

a számadástól félvén sárgák lesznek az arcok. Én a te szerelmet ragadom a kezembe és azzal állok elő. Mondom, ebből kell az én számadásomat megcsinálni.*¹⁾

Az emberiség mennyei eredetére czélozva így szól: «Oh te, kinek a mennyben volt a hazája, azt képzelted, hogy a földi világból való vagy. Porodra rajzoltad saját alakodat és azt hagytad el, a mi a te lényeged.*²⁾

Egy orvos szájába adja azt, mire egy szufinak szüksége van. «Az orvoshoz mentem, mondtam neki, hogy: Oh te igazlátó, mit rendelsz a szerelem betegének? A tulajdonság elhagyását és lényem megszüntetését rendeld. Tudniillik mindenből, a mi létezik, kijöjj.*³⁾

Gyakran ismételteti a pantheista alapdogmát, hogy a szerelmes szerelmének tárgyával azonos. «Menj, a szerelem paripáját jól hajtsd és ne félj. Menj, olvasd a szentírás igéit és ne félj. Midőn önmagaddal és mással tisztába jöttél, te magad vagy az imádottad, tudd meg ezt jól és ne félj.*⁴⁾

A rossz társaság olyan, mint a víz, melytől rozsdát kap a fémtükör. «Dobj követ a tudatlanok gyülekezete felé. Ka-

¹⁾ Ferdâ kih bemeşser ender âjed zen u mord
Ez bim-i hiszâb rûihâ gerded zerd.
Men 'isk-i turâ bekef nihem pis ârem.
Güjem kih hiszâb-i men ez in bâjed kerd.

Teheráni kiad. 366. l.

²⁾ Ej ânkîh tû ber felek veţen dâsteh-i
Kh'odrá zi dsihân khâk pindâsteh-i
Ber khâk-i tû naķs-i kh'is binigâsteh-i
Vânesîz kih âszl-i tuszt biguzâsteh-i.

Teheráni kiad. 374. l.

³⁾ Reftem beh tebib goftem ej binâi
Uftâdeh-i 'isk râ esih mişfermâi
Terk-i szîfet u mehv-i vedsâdem fermâ
J'ani kih zi her esih heszt birûn âi.

Semsz ul-Hakâik 372. l.

⁴⁾ Rev merkeb-i 'iskrá kavî rân u metersz
Rev meszhef kiz âjet-i haķķ kh'ân u metersz
Csûn ez kh'od u ghair kh'od muszlim gesti,
Ma'sûk-i tû hem tû jakin dân u metersz.

Konstant. kiad. 172. l.

paszkodjál a világ okosainak ruhaszegélyébe. Egy pillanatig se időzz te az érdemetleneknél. A tükör rozsdát kap, ha vízbe teszed.*¹⁾

La vida es sueño (Az élet álom), így vigasztalja a szegény szerelmezt. «Van ital, ne félj, a szerelem szomjazója számára. Víz nélkülivé lettél, víz van előtted, ne remegj. Kines vagy te, s ha rom is a ház, cseppet se félj. Ébredj fel a világtól, mely csak álom, ne félj.*²⁾

A jó tett épügy, mint a gonosz, megtermi a maga gyümölcsét. «Rosszat teszel és jót vársz. Rossz a gaztett jutalma. Bár kegyelmes és könyörületes az Isten, nem terem azért búza, ha te árpát vetettél.*³⁾

A koczkajátékból kölcsönzi hasonlatát. «Először ezer kegygyel dédelgetett engem, utoljára ezer szomorúsággal sújtott. Úgy játszott én velem, mint barátságának a koczkájával. Mikor én vele egészen egygyé lettem, eldobott engem.*⁴⁾

Az édességet, helyét használja fel hasonlatul. «Az az édesség, melyből nem igen részesül az ember. Mint a csupor, fölforrott tőle a szívem. Olyan kitűnő jó eledel az, hogy te megtudsz abból

¹⁾ Ber zen beszûji szohbet-i nádân szeng
Ber dâmen-i zirekân-i 'alem zen eseng
Bâ nâ ehlân mekun tû jok lehzeħ direng
Âineħ esû der âb niħl gired zeng.

Konstant. kiad. 194. l.

²⁾ Mer tisneh-i 'isk râ serâb iszt metersz
Bi âb sudl pis tû âbiszt metersz
Gendsi tû eger bejt kherâbiszt metersz
Bidâr sev ez dsihân kih kh'âbiszt metersz.

Konstant. kiad. 175. l.

³⁾ Bed mikunî u nik tam'e midâri
Hem bed bâsed szezâ-ji bed kerdâri
Bânkîh khudâvend kerim eszt u rahîm
Gendum nedihed bâr esû dsev mikâri.

Konstant. kiad. 358. l.

⁴⁾ Evvel behezâr luţf binevâķķit merâ
Âķķîr behezâr ghusszeh bigudâķķit merâ
Csûn mahreh-i mihr-i kh'is miâķķit merâ
Csûn men hemeh û sudem berendâķķit merâ.

Semsz ul-Hakâik 362. l.

kétezer mánt (perzsa mérték) enni¹⁾ (vagy kétezer ént meg tudsz semmisíteni, szójáték a *men* szóval).

Kutyának nevezi, mint annyi más perzsa költő, az érzéki vágyat. «Így szóltam, talán megöregítem ezt a kutya szenvedélyt (azaz elgyöngítem). A megbánásból lánczot kötök a nyakára. De ez lesz az ajtó bezáró láncza, ha meglátnak engem (az Isten ajtaját érti, melyet a fitogtató megbánás is elzár). Mitevő legyek ezzel a kutya kívánságommal?»²⁾

A téli varjúhoz hasonlítja a vallási dolgokban közönyös embert. «Oh te, a hidegnek a szolgálja télen, mint a varjú, megfosztva a csalóánytól, a rózsáligettől és a kerttől, értsd meg jól, hogy ha ez a pillanat (a megtérésre kedvező időt látszik érteni) reád nézve elvész, sokat keresheted te azt száz szemmel és lámpával.»³⁾

Ne kérdezze tőle senki, hogy hogy van; arcának színe és könnyei eléggé megmondják azt. «Nézd a kor aranyához fogható orczámat és nek érdezz! Gránátalmamaghoz hasonló könnyeimre tekintés és ne faggass! Sohse keresd te nálam a felvilágosítást

¹⁾ An helvát kih kem reszed xû bedshen
Csûn dik bedshs âmedeh ez vej dil-i men.
Ez ghâjet-i luf âncsunân khoshkâr esz
Kiz vej dû hezâr men tevânî khârden.

Konstant. kiad. 266. l.

²⁾ Goftem szeg-i nefszrâ meger pîr kunem.
Der garden-i û zi toûbeh zendsir kunem.
Zendsir-i der ân seved esû binend merâ
Bâ in szeg nefsz-i men esih tedbîr kunem.

Konstant. kiad. 242. l. Ugyanígy kifejezéssel él egy másik versében, mely a konstantinápolyi és teheráni kiadásokba nem lett felvéve:

Mârâ szeg-i nefsz ez pej lîrsz u hovesz
Her lehzezh devânod boder-i nâkesz u kesz.

La Roseâie du Savâr I. 242. l. 318. sz. II. *Golzar-e mârifet* 141. l.

³⁾ Ej bendeh-i szerdi bezemisztân esû zâgh
Mehrûm zi bulbul u gulisztân u zi bâgh
Der jâb kih in dem egeret fevt seved
Biszjâr teleb kunî beszed cesem u esirâgh.

Konstant. kiad. 189. l.

a ház belső körülményeiről. Tekintsd a véreseppeket a ház külszöbén (szemeit érti) és ne vallass!»¹⁾

Ha száz hosszú napot össze lehetne tenni, az sem lenne elég arra, hogy kipanaszkodja magát. «Ha száz naphosszat kapesolsz is te egybe, nem telik be ezzel a jajgatással a lélek. Oh te, a ki kineveted ezt a mi állapotunkat, te még nem lettél bolond, még okos vagy te.»²⁾

A venalis szerelem és az isteni között von párhuzamot. «Így szólt hozzám a szeretöm: ha minden kedvesedtől esőket veszel, vásárolj egyszer tőlem is. Szóltam neki: aranyért vegyék? Így felelt: mit tegyek én az arannyal? Mondtam erre: a lelkemért? Igen, igen, volt a felelet.»³⁾

A szívé bolond neki; mit használ, ha béköt vernek is a lábára, mint a bolondnak! «A te szerelmedre mit ér nekem a jó tanács és intelem! Mérgező vizet ittam én, mit használ nekem a cukor! Azt mondják: verjete vasat a lábára. A szívem a bolond, mit használ lábamon a békő!»⁴⁾

Állandó kép nála a korhelység. «Egy részeg ember jött az

¹⁾ Rûjem esû zer-i zemâneh mi bin u mepursz
În esk esû nâr dâneh mi bin u mepursz
Ehvâl-i derûn-i khâneh ez men mefeleb
Khân ber der-i âsztâneh mi bin u mepursz.

Konstant. kiad. 174. l.

²⁾ Szed rûz-i dirâz eger behem peyvendi
Dsân râ neseved ez in fighân khûrszendî.
Ej ânkih bedin hedigz-i mâ mikhendî
Mednân nesudi henûz dâniszendî.

Konstant. kiad. 377. l.

³⁾ Dildâr merâ guft zi her dildârî
Ger bûszeb kherî bûszeb zi men kher bârî.
Goftem kih bezer goft kih zer-râ esikunem.
Goftem kih bedsân goft kih ârî ârî.

Konstant. kiad. 372. l.

⁴⁾ Der 'isk-i tû em neszihet u pend esih szûd
Zehir âb cesideh em merâ hând esih szûd
Gûjend merâ kih bend ber pâs nihîd
Divâneh dil esz pâm der bend esih szûd.

Konstant. kiad. 116. l.

útról és hozzánk csatlakozott. Kézről-kézre járt a pohár közöttünk. Hirtelen kiesett az a kezéből és összetört. Ilyen iszákosok közt hogy maradhatna épen a pohár! »¹⁾

Nem a szerelem hibája, ha mámort okoz. «Nincs hibája a szerelmeknek a korhelységet illetően. Ne hibáztasd a csaplárost megnyerő voltáért. Magadra vess te, ha ittas vagy. Ha téglát viszel a malomba, port kapsz (és nem lisztet).»²⁾

Saját magának árt az, a ki a mulandó világ barátja. «Ha a hitvány emberekkel barátkozol, mit árt az nekünk! Te leszel a kárvalott. Felteszem, hogy a világ szeretettje leszel. Igen, az leszel te, de csak ideig-óráig.»³⁾

A bálványtemplom is jobb a mekkai szentélynél, ha a szeretett lény árnyéka ott van. «Míg a bálványtemplomban van a mi szeretőnk képzeleti alakja, hiba addig a Mekkába zarándoklás. Ha a Kaaba nélkülözi az ő illatát, zsinagóga az. A zsinagóga a mi Kaabánk, ha ott érezhetjük az ő illatát.»⁴⁾

Mind a két világra kiterjed az ő szerelmének varázsa. «Minden zárdában akad részége a te szerelmednek. Te miattad

¹⁾ Meszti zí reh ámed u bemá peiveszt
Szágher migesti der mǰán deszt bedeszt
Ez 'deszt uftád nágahán u bisikeszt
Dsámi esih zijed mláneh-i esendin meszt.

Konstant. kiad. 76. l.

²⁾ Takszír negired 'isk der khumári
Takszír mekun tú száki ez dildári
Ez kh'od geleh kun eger khunnári dári
Ger khíst bá 'aszijá beri khák ári.

Konstant. kiad. 362. l.

³⁾ Bá ná ehlán eger esú dsáni básí
Márá esih ziján tú der ziján básí.
Gírom kih tú ma'súki dsihán básí
Ári básí veli zemáni básí.

Konstant. kiad. 355. l.

⁴⁾ Der butkedeh tá khejál-i ma'súki mászt
Roffen bejeváf-i Ka'beh 'ain-i khejászt
Ger Ka'beh ezú bú-ji nedáred kunis eszt
Bá bú-ji vizsál-i ú kunis Ka'beh-i mászt.

Teheráni kiad. 367. l.

ninesen kelendőségük a szépeknek. Búbánatod keze elért mind a két világba. Bizony hosszú a te szerelmi bűd keze! »¹⁾

Az angyal is szerelmes lesz isteni kedvesébe. «Olyan vagy te, hogy még az angyalt is elbájolod. Mi csodálni való van abban, ha az ember szerelmesed lesz! A meddig lelkem lesz, neked szolgálok én, akár keresel engem, akár nem keresel.»²⁾

Az ember olyan, mint a folyamágy, a melyben az élet forrásaként folyik a lélek vize. «Te nem vagy víz, nem vagy föld, te más vagy. A víz és a por világán kívül úton vagy. A test a folyómeder, és a lélek abban az élet vize. Ott, a hol te vagy, erről a kettőről sincs tudomásod.»³⁾

Mózes csodatevő botjához hasonlítja a mindent istenítő pantheista-tant. «Különös egy botja van ezen nyáj Mózesének. Egyszeriben lenyeli ezeket mind, mikor azt eldobja (ezézés a Koránban elbeszéli csodatettére Mózesnek). Nem hagyja az fennmaradni sem az alakot, sem a megtestesültet. Minden elme nem képes ezt jól felfogni.»⁴⁾

A szerelem gyilkos voltát, mely a perzsa népdalokban oly

¹⁾ 'Isk-i tú beher szeúm'eh meszti dáred
Bázár-i bután ez tú sikesztí dáred
Deszt-i gham-i tú beher dú'álem bíreszíd
Elhakǰ gham-i tú diráz desztí dáred.

Teheráni kiad. 366. l.

²⁾ Ánt kih molek bá tú der újed bejereb
Ger ádemí sífteh gerded esih 'edesb
Tá dsán buvedem bendegijét kh'áhem kerí
Kh'áhi bíteleb merá kh'áhi mejeleb.

Teheráni kiad. 363. l.

³⁾ Tú áb neh-i khák neh-i tú digeri
Birún zí dsihán-i áb u gil der szeferi.
Káleb dsúiszt u dsán der ú áb-i heját
Ándsá kih tú ez in her dú hem bi kheberí.

Konstant. kiad. 362. l.

⁴⁾ Jekturféh-i 'aszászt Múszá-i in remeh-rá
Jek lukmeh kuned esú bifigoned in hemeh-rá.

Konstant. kiad. 12. l.

nagy szerepet játszik,¹⁾ ily módon illusztrálja: «Megölte a te szerelmed a törököt és az arabot. Én annak a vértanúnak és annak a bajnok ghazinak vagyok a rabszolgája. Azt mondta a te szerelmed: senki sem menekült meg én előlem. Igazat mondott; hagyj fel, szívem, ezzel a játékkal!»²⁾

Hasonló szellemben az öt széttépő oroszlának mondja kedvesét. «Te folyton utazóban vagy, oh holdarczó! Mint a forgó égbolt, tartasz engem felfordulásban. Oroszlán vagy te, és én vagyok karmaid közt a vadász-zsákmány. A szívet már megitted és most a májat készülsz kikezdeni.»³⁾

Végtére is eléri célját a jámbor. «Ez a virágos ág egy napon gyümölcsöt terem, és ez egyszer zsákmányra talál a kereső. Jon-megy hozzád az ő eszményképe, míg aztán egyszer csak megállapodik.»⁴⁾

¹⁾ Kégl, *A perzsa népdal* (Budapest 1896.) 26. l. Zsukovszkij, *Obrazcy persidszkojo narodnago tvorcsesztva* (Szent-Pétervár 1902.) 5. l.:

Bálá-i pusti
'Ásikrá kusti
Ez khün-i 'ásik
Námeh nivistj.

²⁾ 'Isk-i tú bikust turki u tázirá
Men bende-i an sehíd v'an gházirá
'Iskot míguft kesz zi men dsán neburá
Haké guft dilá rehâ kun in bázirá.

Konstant. kiad. 10. l. V. ö. ugyanesak Rûmítól:

În 'isk dsunleh 'âkil u bidâr mikused
Bi tigh mburred szer u bi dâr mikused
Mihmán-i ũ sudim kih mihmán mikhured
Jâr-i keszi sudim kih ũ jár mikused.

Semsz ul-Hakâik 163. l.

³⁾ Pešveszteh mehâ 'azin-i szefer midâri
Csún eserkh merâ zír u zebor midâri
Siri u menom sikâr der pendseh i tú
Dil khürdeh-i u keszed-i dsiger midâri.

Konstant. kiad. 359. l.

⁴⁾ În sâkh-i sikûfeh bâr gired rûzi
Vin bâr feleb sikâr gired rûzi
Miâjed u mireved khejâles ber tú
Tâ esend reved Kerrâr gired rûzi.

Konstant. kiad. 337. l.

A megbánást személyesítve így szól: «Te ne térj meg, mert én megszegtem a fogadalmat. Az én ittas lelkemtől nem telik soha a megbánás. Százszor, ezerszer fogadalmat tettem én már. Vért könyezik az én kezemtől a megbánás!» (t. i. annyiszor megszegtem, megtörtem már azt).»

Egy pillanatra sem hagyja őt el a szerelmi búbánat. «Azt gondolod te, hogy én bánatodtól megszabadultam? Vagy hogy nélküled türelmesen, megnyugodva leültem? Oh Uram, ne részesíts engem semmi örömben, ha egy pillanatra ment vagyok szerelmi bánatodtól!»¹⁾

Ünnepnapja neki az a nap, mikor szeretőjét látja. «Az a nap, mikor téged látlak, pénteki nap nekem (a moszlim vasárnap). Minden nap a te kegyedből többet ér a mi vérdijunknál. Ha a világ vagy, törjön bár ellenünk ezer világ! Sebaj, midőn a jó barát barátsága lakja keblünket.»²⁾

«Helyesen van az, — úgymond egyik versében, — hogy két kezed, két szemed és két lábad van. De hogy kettő legyen a szív és a szeretett lény, az már hiba. Az imádott kedves csak ürügy, az igazi imádott maga az Isten. Ki azt kettőnek tartja, az zsidó és keresztény.»³⁾

¹⁾ Tú teűbeh mekun kih men sikeszttem teűbeh
Hergiz nâjed zi dsân-i meszttem teűbeh
Szed bâr hezâr bâr beszttem teűbeh
Khün migirijed zi deszt-i deszttem teűbeh.

Konstant. kiad. 319. l.

²⁾ Mi pindâri kih ez ghamânet reszttem.
Jâ bi tú szebûr gestem u binisesttem.
Jâ rebh mereszân behies sâdi deszttem.
Ger jeknefesz ez dord-i tú khâl heszttem.

Konstant. kiad. 257. l.

³⁾ Rûzi kih turâ binem âdineh-i mászt
Her rûz bedaűletet bih ez dijeh-i mászt
Ger eserkh u hezâr eserkh der kineh-i mászt
Gham niszt esű mihr-i jár der szineh-i mászt.

Konstant. kiad. 58. l.

⁴⁾ Desztet dû u esesmot dû u pâjet dû revaszt
Emmâ dil u ma'sûk dû bâsed khejâaszt

Az ismert perzsa kifejezést: *gham khûrden*, a. m. aggódni, búsulni, szó szerint: gondot, bánatot enni, használja fel költői képnek. «Oh lelkem, mindennél, a mit mondasz, rosszabb a te bánatod. Szív fájdalom, testi gyötrődés és bensőt (szó szerint májat) égető az. Minden, a miből esznek, fogy, a te szerelmi bánaton kívül. Minél többet ettem én belőle, annál nagyobb lett.»¹⁾

Nem a medresszékben tanítják a szerelem tudományát. «Más rendszer járja a szerelmesek gyülekezetében. S ennek a szerelem borának más a mámore. Más dolog az a tudomány, melyet az iskolában tanulnak, és más dolog a szerelem.»²⁾

Tied lesz minden prófétának a bölcsesége, ha megzabolázod az érzékiséget. «Ha egy pillanatra megzabolázódik az érzékiséged, tiéd lesz minden prófétának a tudománya (a konstantinápolyi kiadás imbiszát-já helyett Hoszejn Azaddal ámbiát olvasva). Az a rejtett alak akkor, a kinek keresésében fárad, egy egész világ értelem tükrében felfoghatóvá lesz.»³⁾

Ma'sûk behâneh eszt u ma'sûk khudásztt
Her kesk kih dû pindâst dsehûd u terszászt.

Konstant. kiad. 55. l. *La Roseaie du Savoir* I. 159. l. 197. sz. II. *Golzar-e ma'réfét* 91. l. A második sorban *dû bâsênd* helyett *dûtâijes* a. m. kettős-ség áll: «De a szív és szeretett lény kettősége hiba».

- ¹⁾ Dsánâ gham-i tú zi her esih gûi better eszt
Rends-i dûl u tâb-i ten u szûz-i dsigereszt
Ez her esih khûrend kem seved dsuz gham-i tú
Tâ bisteres hemi khûrenu bister eszt.

Konstant. kiad. 47. l.

- ²⁾ Der medslisz-i 'usâk kerârî diger eszt
Vin bâdeh-i 'iskrá khumârî diger eszt
Ân 'ilm kih der medreszeh hászil kerdend
Kârî diger u 'isk kârî diger eszt.

Konstant. kiad. 54. l. *La Roseaie du Savoir* I. 179. l. 229. sz. II. *Golzar-e ma'réfét* 104. l.

- ³⁾ Jek lehzeh eger nêsz-i tú mehkûm seved
'ilm-i hemeh ámbiâ ma'lûm seved
Ân szûret ghaibî kih dsihân táleb-i fîsztt
Der âineh-i fehmi tú mefhûm seved.

Konstant. kiad. 100. l. *La Roseaie du Savoir* I. 63. l.

Csupa merő szójáték a következő: «Arezodhoz hasonló gránátalmát láttam tegnap a kertben. Olyan lett egyszeriben az arezom, mint a dinár (t. i. sárga), mivel te tegnap tüzet vetettél a szolga (t. i. én) lelkére. Oh te hitetlen hitetlenfi, végre is térj meg!»¹⁾

A kedvesének arezán levő anyajegyet rózsát szedő meztelen szerecsen gyerekekhez hasonlítja. «Az az anyajegy, melyet orzadon lát a szem, mosusz az, mely a nedves rózsán kívül másra nem száll le. Nem, nem hibázok, mert rózsarezodon szerecsen gyermek meztelenül rózsát szed.»²⁾

A mulandó világ javait a halál magvai magtárának mondja. «Oh te, kinek a termése az élet forrásának kalászaiból áll! (sic) A világ magtára pedig a halál magvaival van tele. Nem kívánok én semmit az ilyen jókkal megrakott tárházból. Írj nekem ma éjjel egy utalványt a te terményeidre.»³⁾

Ugyanazt a szót néha nyomatékoság kedvéért, mint a népénekesek, többször megismétli. «Nem vagyok én jóllakott, jóllakott nem vagyok, jóllakott nem vagyok! Mert én nem vagyok hűtlen. Nem fogok én nyúlat és nem akarok gazellát.

- ¹⁾ Mânend-i rukhet bobâgh didem di nâr
Reng-i rukh-i men gest beszân dinâr
Csûn der zedeh-i hedsân-i esâker di nâr
Ej kâfir kâfirbeeseh âklîr din âr.

Semsz ul-Hakâik 368. l.

- ²⁾ Ân khâl kih dideh ber rukhet mi bined
Muskî eszt kih dsuz ber gul-i ter nenisined
Ni ni gheletem kih der gulisztân-i rukhet
Zengî beeseh berehneh gul mi esined.

Semsz ul-Hakâik 368. l.

- ³⁾ Ej khermenet ez szunbuleh-i âb-i lejât
Enbâr-i dsihân pureszt ez tokhm-i muvât
Zi enbâr nekbâ'hem kih pureszt ez khejrát
Ber khermen-i kh'ed nevisz imseb berât.

Konstant. kiad. 19. l.

Nem vagyok én egyéb szerelmesnél és annak az oroszlánnak keresőjénél.¹⁾

Árnyékmódra kell a szerelmesek nyomában járni. «Ha eltávoloz te a szerelmesek árnyékából, napszúrás ér akkor téged, és megbetegszel. Árnyékmódjára járj te hol elül, hol hátul a szerelmesekkel, hogy olyan ragyogó léhess, mint a nap és a hold.»²⁾

A dobót, melyet egyre vernek, hozza fel például. «Azért díszre minden dervistáncznak a dobnak a hangja, mert a dob czéltáblája az ütéseknél. Azt mondja a dob, hogy az lesz a győztes, a kinek szív tápláléka ez az egymásután következő csapás.»³⁾

Galenusnak, a híres orvosnak nevezi el imádottját. «Oh te ékessége és fejedelme minden szeretőknél! Ezeknek a betegeknek a Dsálinusza (Galenus) vagy te. Esős időben összejövünk a te rózsáligettedben. Bizony kedvesek esős napon a jó barátok.»⁴⁾

¹⁾ Men szír nim szír nim szír nim,
Zirā kih x'ekbāl-i tū edbīr nim.
Khorgūs negīrem u nekh'āhem āhū
Dsuz 'āsik u dsuz jāleb-i ān sir nim.

Konstant, kiad. 256. l.

²⁾ Ez szájeh-i 'āsikān eger dūr sevi
Ber tū zuned āftāb u reddsūr sevi.
Pis u posz-i 'āsikān esū szájeh mldev
Tā esūn meh u āftāb pur nūr sevi.

Konstant, kiad. 329. l.

³⁾ Zān reūnek-i ber szemā 'āvāz-i deff eszt
Zāneszt kih deff zekhm-i szitemrā hedefeszt
Ml gūjed deff kih ān keszi deszt bered
Kin pejāpej dil-i ūrā 'elof eszt.

Konstant, kiad. 59. l.

⁴⁾ Ej mefkher u szultān-i hemeh dildārān
Dsālnūszi berā-ji in bimārān
Rūz-i bārān begulsenet dsem sevīm
Sirin bāsēnd rūz-i bārān jāru.

Konstant, kiad. 272. l.

Viselt ruhához hasonlítja a testet, melyet levette, régi fényéből csinál magának a halál pillanatában új testet a lélek. «Halál alkalmával, mikor a lélek odahagyja a testet, régi ruhámódra ledobja azt magáról. A testet, mely földből van, visszahadja a földnek és régi fényéből csinál magának testet.»¹⁾

A «bét alvó» ismert legendájára czélozva így szól: «Mi a szerelem lustái vagyunk és a földön fekszünk. Az ő kegyelme nyereg, és paripát készített számunkra a földből, hogy alva vigye ezeket az alvókat a barlang lakóiként fel a magas mennyekbe?»²⁾

Ugyanerre czélozva egy másik versében így szól: «Van egy hely a hit és a hitetlenség világán kívül, a hol hely van minden űde, fiatal és szép számára. A lelket kell odaadni és a szívet köszönetül a lélekért annak, a ki ilyen helyre vágyik.»³⁾

A lélekből vezet az út az isteni kedveshez. «Oh te tévelygő szív, a lélekből vezet az út a jó baráthoz. Oh te eltévedt, van látható és rejtett út. Ha mind a hat irányod elzárul is előtted, cseppet se félj, mert a természeted mélyéből van egy a kedves felé vezető út.»⁴⁾

¹⁾ Hengām-i edsel esū dsān biperdāzed ten
Mānend-i kabā-i kuhneh endāzed ten.
Tenrā kih ez khāk eszt dihed bāz bekhāk
Vez nūr-i kadīm-i kh'is ber százed ten.

Konstant, kiad. 291. l. *Bhagavadgītā* II. 22. ed. C. Thomson (Hertford 1855.) 10. l.

²⁾ Mā kāhilekān-i 'isik u pehlū bezemin
Kerd eszt zemīnrā kermeš merkeb u zin
Tā mībered in khuftekegānrā der kh'āb.
Eszhāb ul kehī tā szū-ji 'ālīn.

Konstant, kiad. 287. l.

³⁾ Birūn zi dsihān-i kufr u imān dsāiszt
Kāndsā makām-i ber ter u rā'nāiszt
Dsān bājed dād u dil besukrāneh-i dsān.
Ānrā kih temenā-ji esēn māvāiszt.

Konstant, kiad. 73. l.

⁴⁾ Szer gesteh dilā bodūszst ez dsān rāheszt
Ej gum sudeh askār u pīnhān rāheszt
Ger ses dsihetet beszteh seved bāk medār
Kiz k'ār-i nihādet szū-jidānān rāh eszt.

Konstant, kiad. 60. l.

Az isteni akarat úgy mozgatja a balandót, mint a szél a falevélet. «Én szél vagyok, te meg a falevél. Mit csinálsz, hogy ne remegj? Azt a dolgot, melyet én neked adok, mit tudsz tenni, hogy meg ne csináld? Mikor követ dobtam a korsódra, és az összetört, mit tehetsz te arról, ha nem érsz meg száz drágagyöngyöt és száz tengert?»¹⁾

A halál az igazi megváltó. «Bár itt e függöny mögött mindnyájan rabok vagytok,²⁾ ha e mögül a függöny mögül kimentek, mind fejedelmek lesztek. Az az élet forrása így szól a teremtményekhez: az én folyamom partján haltok meg mind.»³⁾

Hogy a tudósok rendszeren szükkölködnek világi javakban, azt így magyarázza *Rúmi*: «A kit tudományával és észszel kitüntettek, életfentartásul elégnék vélték azt neki. Annak azonban, kiről úgy határoztak, hogy üresfejű legyen, vagyonnal töltötték ki azt az ürességet.»⁴⁾

Nem vallja kárát senki annak, ha szerelmes az istenségbe. «Nem lesz károd az Isten iránti szerelmedből. Hogyan vesztetnéd el te a lelkedet, mikor lélek lesz belőled? Először az égből jöttél te le a földre, utoljára a földről fogsz te felmenni az égbe.»⁵⁾

- ¹⁾ Men bádém u tú berg nelerzi esih kuni
Kári kih menet dihem neverzi esikuni
Csün szong zedem szobú-i tú bisikesztem.
Szed güher u szed bahr nürzi esikuni.

Konstant. kiad. 300. l.

²⁾ Célzással az ismeretes moszlim mondásra, hogy a világ az igaz-hívőnek börtön: *ad-dunya szidmu-l mö'mini*.

- ³⁾ Her esend derin pordoh eszirid hemeh.

Konstant. kiad. 326. l.

- ⁴⁾ Ánrá kih be 'ilm u 'akl efrásteš end
Ánrá behiszáb-i rúzi ongásteš end
Vánrá kih szer ez 'akl bih perdákhteš end
Ez mái bedsá-ji an enbásteš end.

Konstant. kiad. 95. l.

- ⁵⁾ Zi 'isk-i khodá neh ber ziján kh'áhi sud
Bidsán kudsá sevi kih dsán kh'áhi sud
Évvel bezemin zi ászmán ámedeh-i
Vákhír zi zemín ber ászmán kh'áhi roft.

Konstant. kiad. 93. l.

Az érzéki élvezetek olyanok, mint az álomban ivott víz, mely nem oltja el az alvó ember szomját, és ha felébred, még jobban szomjazik. «Ha édességet és sültet eszel és szinbort iszol, tudd meg, hogy ez olyan, mintha vizet innál álmodban. Mikor felébredsz álmodból, szomjas leszel. Nem használ neked az az ital, melyet álmodban ittál.»¹⁾

Egy igen elterjedt perzsa népdaléhoz hasonlító szójátékkal *ól²⁾* egy keresztény kedveshez intézett versében. «Oh te, ki keresztviselő és keresztény vagy, hajfürteid alatt folyton ambrát dörzsölsz. Ajkadat ajkamhoz csókkal nem igen dörzsölöd. Nem jössz hozzám, midőn eljössz, félve jössz.»³⁾

Kár az embernek sokat aggasztani magát a mulandó világ eseményei miatt. «Ne félj a világ jövődő eseményeitől. Bármí érjen is, mivel nem állandó, ne remegj. Használd fel ezt a pillanatnyi időt. Sohse félj te a jövőtől és ne tóprengj a multon.»⁴⁾

- ¹⁾ Ger nukl u kobáb u ger mej náb khúri
Midáo kih bekh'áb hemi áb khuri
Csün ber khizi zi kh'áb bási tisneh
Szúdet ne kuned áb kih der kh'áb khúri.

Konstant. kiad. 380. l.

²⁾ Kégl: A perzsa népdal 28. l. Ezt a szójátékot különben Abul-Haszan Vehj is használta.

- Ger khák-i deres bedideh-i ter száí
Ver pis rukhes bedideh-i tersz áí
Ger ghair khejál-i ú der ári bonezer
Der dídeh-i haqq dídeh-i terszát.

La Roseaie du Savoir I. 256. l. II. *Golsár-e ma'rífet* 150. l.

- ³⁾ Ej ánkíh szelib dár u hem terszáí
Peiveszteh bezir zulf 'ember száí
Leb ber leb-i men bebúszeh kemter száí
Nái ber men esú áí betersz áí.

Konstant. kiad. 352. l. V. ö. Kasimírski *Dialogues français-persans* (Paris 1883) I. 125. l.

- ⁴⁾ Ez hádíszeh-i dsihán zájendeh metersz
Ez her esih rossed esú niszt pájendeh metersz
In jek demeh-i 'umr rá ghanimet midán
Ez refteh mejendis vez ájendeh metersz.

Semsz ul Háfáik 369. l.

Az igazi embernek mind a két világgal meg kell küzdenie, mondja *Rümi*. «Mind a két világgal harcban kell állni. Egyformán nem kell törődni a kövel és a rubinttal. Férfiás, bátor embernek kell lenni. Máskülömben száz szegyet kell elviseelni.»¹⁾

Rózsamódra mosolyog, ha megöli is őt a szerelem. «Ha megöletem én a te háborúd- és harezodban, nem nyitom félelmemben én jajszóra számat. Tövishez hasonló szerelmes pillantásaidtól megsebzetten nevetve halok én meg előtted rózsamódra.»²⁾

A kalitkából kiszabadult madár gyakori költői kép nála. «A madarak a kalitkától, a kalitka a madaraktól üres. Oh madár, honnan való vagy te, hogy ilyen jó állapotú vagy! Panaszodból kiérzik a maradandóság illata. Így énekelj, mert szépen panaszkodol!»³⁾

A népdal is átvette a következő két négysorosát:⁴⁾ «Ma nem tudom, hogyan jöttél a kezembe, hogy kora reggel részeg fejjel jöttél. Ha szívem vérét iszod is, nem adlak ki a kezemből, mert szívem vére útján jutottál a kezembe.»⁵⁾

1) Bâ her dû dsihân bedseng bájed būden.
Bizâr ez la'l u szeng bájed būden,
Merdâneh u merd reng bájed būden
Ver ni behezâr neng bájed būden.

Konstant. kiad. 267. l.

2) Ger kusteh sevem berezm u pejkâr-i tû men
Âhi nekeseu zi bîm-i âzâr-i tû men
Ez zekhm-i szer ghamzeh-i esunkhâr-i tû men.
Khendân mlrem esû gul zi didâr-i tû men.

Konstant. kiad. 286. l.

3) Murghân zi kefesz kefesz zi murghân khâli
Murghâ kudsâi kih esenîn khôs hâli.
Ez nâleh-i tû bû-ji bakâ mi âjed
Mi nâl ber in perdeh kih khûs mi nâlî.

Konstant. kiad. 389. l.

4) Kégl. *A perzsa népdal* 24–31. l.

5) Durûz nodânem beosih deszt âmedeh-i
Kiz evvel-i bândâd meszt âmedeh-i
Ger khûn-i dilem khûri zî desztet nedihem.
Zirâ kih bekhûn-i dif bedeszt âmedeh-i.

Teheráni kiad. 371. l.

Hasonlóképp reprodukálja egy sokszor énekelt népdal a következő négysorost: «Mondtam, a szemem így szólt: olyanná teszem azt, mint [az Oxus folyam. Mondtam, hogy a szívem így szólt: vérrel telítem azt. Mondtam, hogy testem így szólt: napokban megszégyenítem és kiűzöm a városból.»¹⁾

Szívét a Rebábhoz hasonlítja Rûmî, melyen szerelmese játszik. «Oh te, ki az én szívem rebábját vered, halld meg te az én szívem választát ebből a zenéből. Minden elhagyott helyen más-más kincs van elásva. A szerelem az elásott kincs az én rom-szívemben.»²⁾

Saját gyarlóságát így rajzolja: «Annyi bolondság és romlottság származott én tőlem, hogy életemben egy pillanatot sem tettem én víggá. Én igazságot kereső vagyok, és tőlem veszi eredetét minden igazságtalanság. Mindenki miatt panaszkodom én, és miattam a panasz.»³⁾

A nagy természeti jelenségeket hozza kapcsolatba az isteni szerelemmel. «Szerelmedtől háborog minden tenger. Lábaikhoz önti gyöngyeit a felhőzet. Szerelmedből lecsapott a földre egy villám. Ettől ered ez az égen levő pára» (t. i. felhő).⁴⁾

1) Goftem essemem guft kih Dseihân kunemes
Goftem kih dilem goft kih pur khûn kunemes
Goftem kih tenem goft der in rûzi esend
Ruszvâ kunem voz sahr bîrûn kunemes.

Konstant. kiad. 186. l.

2) Ej zekhm zenendeh ber rebâb-i dil-i men
Bisinev tû ez in nâleh dsevâb-i dil-i men.
Der her virân defineh gondâ diger eszt
'Isk eszt defineh der kherâb-i dil-i men.

Konstant. kiad. 273. l. Egy másik versében ép így. U. ott 268. l.

3) Ez besz kih feszâd u eblehi zâd ez men.
Der 'umr demi negest dilsâd ez men.
Men tâleh-i dâd u dsumleh-i bidâd ez men.
Ferjâd-i men ez dsumleh u ferjâd ez men.

Konstant. kiad. 268. l.

4) Ez 'isk-i tû derjâ hemeh sîr engized
Der pâ-ji tû âbrhâ durer mîrized
Ez 'isk-i tû berki bezemin uftâdeh eszt
În dûd der âszmân ez ân mikhized.

Sonsz el-Hakâik 365. l.

A moszlim legendákból veszi nem egyszer a költői képet. «Oh te, ki kenyérért odaadtad a hitnek drágakövét, egy hamis köért egy egész bányát adtál. Nimrod, mikor nem adta át szívét Ábrahámnak, kétségkívül a szűnyognak adta át a lelkét»¹⁾ (a monda szerint ez a parányi rovar ölte meg a nagy zsarnokot).

Vágóbaromhoz hasonlítja az igazi szerelmezt. «A szerelem mézszárszékében jön kívül egyebet nem vágnak le. Nem vágják ott le a rossz tulajdonságú soványakat. Ha igaz szerelmes vagy, ne fuss el a megöletés elől. Dóghús lesz az, a mit le nem vágnak.»²⁾

A determinizmust így illusztrálja: «Cselekvéskor előre-hátra tekintetem, hogy a ki így cselekszik, így jár. Abban a pillanatban, mikor érvényesül a végzet, ah dervis, házába fut előle a messze jövőbe látó bölcsesség.»³⁾

A látszólagos hitetlenség mögött rejtezik nem egyszer a hit. «Ez a meleg fürdő (t. i. a világ), mely a démonok háza, nyugvóhelye és lakása a Sátánnak. Benne van elbújva a tündérezű péri. Van elég világos hitetlenség, mely a hit rejteke.»⁴⁾

¹⁾ Ej dádeh benán güher-i imánrâ
Dádeh bedsevi kalb jeki kânirâ.
Nemrûd esû dilrâ be Khalil neszipurd
Beszipurd bepeseh lâ dserem dsânirâ.

Konstant. kiad. 6. l.

²⁾ Der meszlekh-i 'isik dsuz nikûrâ nekusend
Lâgher szifetân zist khûrâ nekusend
Ger 'âsik ezâdikî zi kusten meguriz
Murdâr buved her ânesih urâ nekusend.

Teheráni kiad. 365. l.

³⁾ Kâri kerdem nigâh kerdem pesz u pis
Âbrâ kih esenân kuned esenin âjed pis
Ândem kih kezû kâr kuned ejdervis
Der khâneh gurized khîred dûr endis.

Konstant. kiad. 185. l.

⁴⁾ İn germâbeh kih khâneh-i divân eszt
Khelvetgeh u ârâmgeh-i sejtân eszt
Der vej peri peri rukhi pinhân eszt
Besz küfr jakîn kemîngeh-i imân eszt.

Konstant. kiad. 29. l.

A látható világ a végtelenséggel szemben elenyésző parány. «Ez az égbolt, mely a mi látásunk határa, kevesebb egy botnál az Úr kezében. Ha minden vízesebből és porszemből tengeri szörnyeteg lesz is, az annyi lesz csak, mint egy hal az óceánban.»¹⁾

Humáj-madárnak nevezi 'Attar módjára az isteni kedvest. «Ne szoruljon el a szíved, mert eljött a szívnyitó. Eljött az a szívgyönyörködtető az ő dalával. Légy módra eltört most a bűnök tolla és szárnya, mert a lélek Káf hegye felől eljött a Humáj- (Phoenix) madár.»²⁾

A szerelem gyöngyéért a tenger fenekére kell leszállni. «Ha gyöngyöt keresel, nem ad gyöngyöt a forrás. Az óceán fenekén a helye a gyöngybúvárnak. Azt illeti meg ez a becses gyöngy, a ki szomjasan távozik az élet forrásának vizétől.»³⁾

A föld azért terem virágot és növel sudar eziprusfát, mert a jámborok temetője. «Mikor a földre ment a lélektelen test, az égbe emelkedik fel akkor a lélek. A földön virult és nőtt az ibolya. Hogyne teremne eziprusfát egy ilyen kert!»⁴⁾

A gyertya hat tulajdonsága közös a szufikéval. «Oh gyertya,

¹⁾ İn eserkh-i felekhâ kih hadd-i bîns-i mászt
Der deszt-i teszerrufi khudâ kem zi 'aszâszt
Her zerreh u kajreh ger nihengî gerded
Ân dsunleh mizzâl mâhi der derjâszt.

Konstant. kiad. 29. l.

²⁾ Dil teng mesey kih dilgusâi âmed
Dil niknevâz bânevâi âmed
Ghamrâ esû megesz sikeszt eknûn per u bâl
Kiz dsâneb-i Kâf-i dsân humâi âmed.

Konstant. kiad. 116. l.

³⁾ Ger durr telebi zi esesimeh durr ber nâjed
Dsâjendeh-i durr bekar-i derjâ bâjed
În güher kîmet i keszi râ sâjed
Kiz âb-i hejât tisneh birûn âjed.

Konstant. kiad. 114. l.

⁴⁾ Der khâk oger reft ten bidsânî
Dsân ber felek efrâzed sâdrevânî
Der khâk bunefseh bitâbid bírûszt
Csû ber nodihed szorv esunân bûsztânî.

Konstant. kiad. 370. l.

te abban a véleményben vagy, hogy ez a te hat tulajdonságod közös a jámborokéval. Éjjel felkelő vagy és ragyogó arcú meg sárga képű. Szíved ég, könnyezel, és éber a szemed.»¹⁾

Nem létezik sem az éden, sem a pokol az igazi jámborok számára. «Ezen a nyelven kívül van nekünk más nyelvünk. A poklon és a mennyországokon kívül más hely van még. A szabadszívűeket más lélek élteti. Más bányából való az ő tiszta drágakövek.»²⁾

- 1) Ej som'e tú szűfi szifeti pindári.
Kánu ses szifet ez ehl-i szefá midári.
Sebkhiži u nūr esihreh-i u zerd rûi
Szûz-i dil u esk dideh-i bidári.

Konstant. kiad. 354. l.

- 2) Mára dsuz in zebân zebân-i diger eszt
Dsuz düzekh u firdauszi makâni diger eszt
Âzâdeh dilân zindeh bedsân-i diger end
Ân gûher-i pâksân zi kân-i diger eszt.

Konstant. kiad. 75. l.

halom között. 20 f. — V. *Barna F.*: Néhány ösműveltségi tárgy neve a magyar-
60 f. — VI. *Tel'fy*: Bankovia Kleon új-görög drámája. 60 f. — VII. *Imre S.*:
nyelvekük és őik személytragédiái. 40 f. — VIII. *Ballagi M.*: Emlékezésed Székies
tag fölött. 40 f. — IX. *Vambéry*: A török-tatár nép primitív kulturájában az
testek. 20 f. — X. *Volf Gy.*: Btóri László és a Jordánusky-codex bibliafordí-
20 f. (1877—1879.) — VIII. k. I. *Dr. Abel J.*: Corvin-codexek. 1 K 20 f. —
Barna F.: A morviainak pogány istenei a: ünnepi szertartásai. 1 K. — III.
Genetz A.: Oross-lapp utánasomból. 40 f. — IV. *Gr. Zichy A.*: Tanulmány
japán művészetről. 2 K. — V. *Szász K.*: Emlékezésed Pázmányi Horvát Endre
ben elhunyt r. t. fölött. 20 f. — VI. *Hunfalvy P.*: Ukkonpohár. A régi
magyar jogi szokásnak egyik töredéke. 40 f. — VII. *Mayer A.*: Az ugynevezett
gy aspiráták phonetikus értékéről az ő-indben. 1 K 20 f. — VIII. *Dr. Abel J.*:
magyarországi humanisták és a dunai tudós társaság. 1 K 60 f. — IX. *Dr. Posder K.*:
perzsa nyelvjárások. 1 K. — X. *Imre S.*: Beregezási Nagy Pál élete és munkái.
I. (1879—1889.) — IX. k. I. *Budenz J.*: Emlékezésed Schleifer Antal k. tag
fölött. 20 f. — II. *Gr. Zichy A.*: A Boro-Budur Jáva szigetén. 80 f. — III.
Ballagi M.: Nyelvünk újabb fejlődése. 40 f. — IV. *Vambéry*: A hunnok és avarok
nemzetsége. 60 f. — V. *Hunfalvy P.*: A Kün- vagy Petrarca-codex és a künok.
60 f. — VI. *Szász K.*: Emlékezésed Lewes Henrik György külső tag fölött. 10 f. —
II. *Barna F.*: Ős vallásunk főistenei. 80 f. — VIII. *Dr. Russiczka K.*: Schöpen-
mer esthetikája. 20 f. — IX. *Barna F.*: Ős vallásunk kisebb isteni lényei és
donai szertartásai. 60 f. — X. *Dr. Kont I.*: Lessing mint philologus. 60 f. —
I. *Bogisich M.*: Magyar egyházi népének a XVIII. századból. 1 K. — XII.
monyi: Az analogia hatásáról, főleg a szóképzésben. 40 f. (1880—1881.) — X. k.
Simonfi: A jelentésalapponaljai. 60 f. — II. *Heinrich G.*: Etzelburg és a
magyar hünmondai. 40 f. — III. *Hunfalvy P.*: A M. T. Akadémia és a szuoim
tudalmi társaság. 40 f. — IV. *Joannovic*: Értsük meg egymást. 60 f. — V. *Ballagi*
Baranyai Deesi János és *Kis-Viczay Péter* közmondásai. 20 f. — VI. *Dr. Pecs*
Euripides tropusai összehasonlítva *Aeschylus* és *Sophokles* tropusáival. 1 K
60 f. — VII. *Szász K.*: Id. gróf Teleki László ismeretlen versei. 20 f. — VIII.
Bogisich M.: Cationale et Passionale Hungaricum. 60 f. — IX. *Sakab E.*: Az er-
lyi hírlapirodalom története 1848-ig. 1 K. — X. *Heinrich G.*: Emlékezésed Klein
pót Gyula kiltag felett. 80 f. — XI. *Bartalus*: Újabb adalékok a magyar zene
történelméhez. 80 f. — XII. *Banóci J.*: A magyar romanticismus. 20 f. — XIII.
Artaus I.: Újabb adalék a magyar zene történelméhez. 80 f. (1882.) — XI. k.
Hunfalvy P.: Ugor vagy török-tatár eredetű-e a magyar nemzet? 40 f. —
Tel'fy: Újgörög irodalmi termékek. 80 f. — III. *Tel'fy*: Középkori görög verses
énekek. 60 f. — IV. *Dr. Posder K.*: Idegen szók a görögben és latinban. 1 K. —
Vambéry: A csuvasokról. 60 f. — VI. *Hunfalvy P.*: A számlálás módjai és az
bónapijai. 40 f. — VII. *Majlath B.*: Telegdi Miklós mester magyar katoelismusa
2-ik évből. 20 f. — VIII. *Dr. Kiss I.*: Káldi György nyelve. 1 K. — IX. *Gold-*
er: A muhammedán jogtudomány eredetéről. 20 f. — X. *Barna F.*: Vambéry
min «A magyarok eredete» című műve néhány főbb állításának bírálata. 1 K
60 f. — XI. *Ballagi M.*: A nyelvfejlődés történelmi folytonossága és a Nyelvör.
60 f. — XII. *Vambéry*: A magyarok eredete és a finn-ugor nyelvészet. I. 60 f.
(1881.) — XII. k. I. *Dr. Kont I.*: Seneca tragédiái. 1 K 20 f. — II. *Dr. Nagy*
Szombatos codexek. 60 f. — III. *Szász B.*: A reflexív és vallásérkölesi elem a
lészetben a Longfellow. 60 f. — IV. *Kucos és Munkácsi*: A belviszonyragok
ználata a magyarban. 1 K. — V. *Vambéry*: A magyarok eredete és a finn-ugor
dvézet II. 1 K. — VI. *Volf Gy.*: Kiktől tanult a magyar írni, olvasni? 1 K. —
Thury J.: A kasztamun-i török nyelvjárás. 1 K. — VIII. *Tel'fy*: Nyelvészeti
egalmak a mai görögöknel. 40 f. — IX. *Kalmány L.*: Boldogasszony, óvallá-
k istennasszonya. 40 f. — X. *Brassai*: A mondat dualismusa. 1 K 20 f. —
Gr. Kucos G.: A künok nyelvéről és nemzetiségéről. 80 f. — XII. *Abel J.*:
ta Nogarola. 1 K. (1881—1882.) — XIII. k. I. *Heinrich G.*: Kudrun, a monda
az eposz. 80 f. — II. *Barna F.*: A voltják nép-műtje és jelene. 60 f. — III.
Adalher I.: Palesztina ismeretének haladása az utolsó három évtizedben. 80 f. —
Abel J.: A homeroszi Demeter-hymnusról. 1 K. — V. *Barna F.*: A voltjákok
tány vallásáról. 40 f. — VI. *Szarvas Gábor*: A régi magyar nyelv szótára. 20 f. —
Budenz J.: Egy kis viszárg Vambéry Ármín ur válaszára. 40 f. — VIII. *Seily*
Ri volt Calepinus magyar tolmáca. 20 f. — IX. *Bogisich M.*: Szegedi Lénárt.
kékönnyve. 1 K. — X. *Joannovic*: Szőrendi tanulmányok. I. rész. 60 f. —
Pecs V.: A kisebb görög tragikusok tropusai. 20 f. — XII. *Tel'fy*: Heraculus.
phavis Leon hellén drámája. 60 f. (1885—1886.) — XIV. k. I. *Abel J.*: Az ő- és
épkori Terentius biográfiái. 80 f. — II. *Joannovic*: Szőrendi tanulmányok